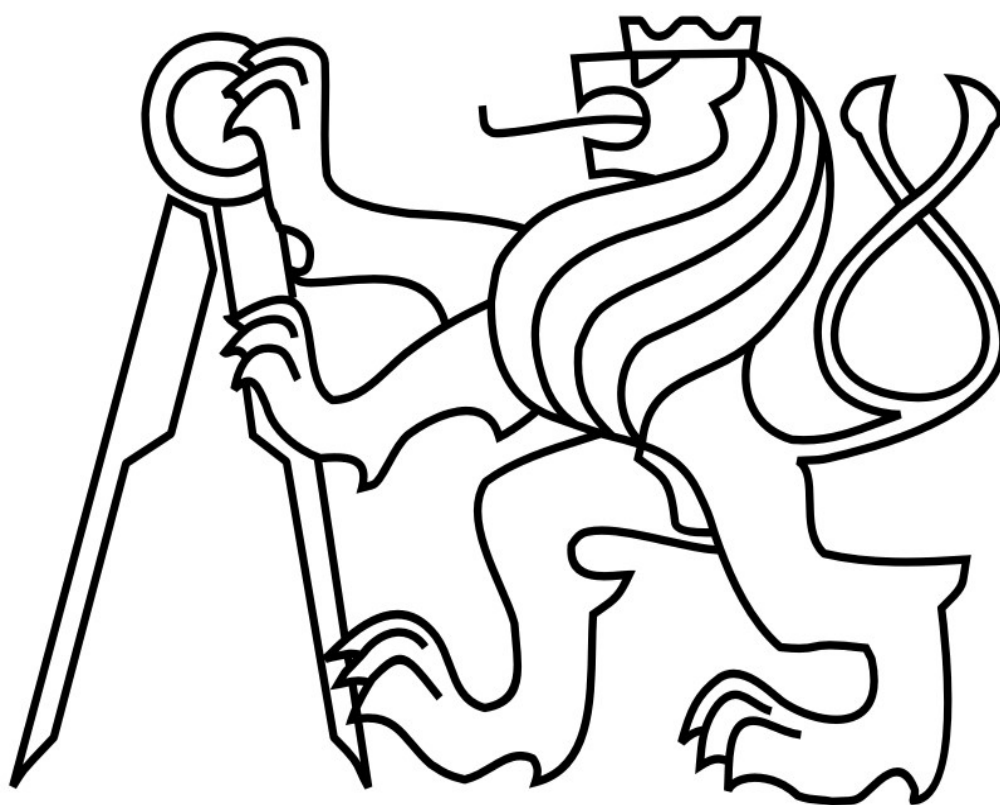

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE

TEZE K DISERTAČNÍ PRÁCI

České vysoké učení v Praze
Fakulta biomedicínského inženýrství
Katedra zdravotnických oborů a ochrany obyvatelstva

Václav Adámek

**ZMĚNY V BEZPEČNOSTNÍCH DOKTRÍNÁCH USA A RUSKÉ FEDERACE V I. DEKÁDĚ
21. STOLETÍ**

Changes in the Security Doctrines of the USA and Russian Federation in the First Decade of the 21 st
Century

Doctoral Thesis

Doktorský studijní program: Ochrana obyvatelstva

Studijní obor: Civilní nouzová připravenost

Teze disertace k získání akademického titulu "doktor", ve zkratce "Ph.D."

Praha, listopad 2021

Disertační práce byla vypracována v prezenční/distanční/kombinované*

formě doktorského studia na katedře (název) Fakulty biomedicínského inženýrství ČVUT v Praze.

Uchazeč: jméno Václav Adámek

katedra zdravotnických oborů a ochrany obyvatelstva

Fakulta biomedicínského inženýrství ČVUT v Praze

Nám. Sítná 3105, 272 01 Kladno

Školitel: jméno doc. PhDr. Jan Eichler, CSc.

katedra zdravotnických oborů a ochrany obyvatelstva

Fakulta biomedicínského inženýrství ČVUT v Praze

Nám. Sítná 3105, 272 01 Kladno

Školitel-specialista: (uvést, pokud byl jmenován)

pracoviště (katedra, ..., ústav AV ČR aj.)

adresa

Oponenti:.....

.....

.....

Teze byly rozeslány dne: .....

Obhajoba disertace se koná dne ..... v ..... hod. před komisí pro obhajobu disertační práce ve studijním oboru Civilní nouzová připravenost v místnosti č ..... Fakulty biomedicínského inženýrství ČVUT v Praze.

S disertací je možno se seznámit na děkanátu Fakulty biomedicínského inženýrství ČVUT v Praze, na oddělení pro vědu, výzkum a zahraniční styky, nám. Sítná 3105 272 01 Kladno 2. (jméno) předseda komise pro obhajobu disertační práce ve studijním oboru název Fakulta biomedicínského inženýrství ČVUT, nám. Sítná 3105 272 01 Kladno 2 * nehodící se vynechá

1 SOUČASNÝ STAV PROBLEMATIKY

Mezinárodní bezpečnost je základem bezpečnosti pro jednotlivé státy, i pro Českou republiku. Dvě světové velmoci, USA a Ruská federace, představují dlouholeté rivaly i partnery, kteří se „utkávali“ na poli mezinárodní bezpečnosti již od druhé poloviny 20. století. Konec bipolárního světa mezi lety 1989-1991 tento vztah nepřerušil, ale jen změnil. Konec studené války a zánik Sovětského svazu neznamenal konec dějin tak, jak předpokládal v euforickém duchu počátku 90. let Francis Fukuyama, ale proměnu do nového rámce vzájemného působení (Fukuyama, 2004). Nový pořádek byl charakteristický zejména drtivým nástupem vlivu jediné zbylé supervelmoci-USA. Ta se stala dominantním světovým hráčem nejen na poli vojenských technologií, ale i ekonomiky či pop-kultury. Ruská federace oproti tomu ustoupila výrazně do pozadí a její vliv na světové dění citelně poklesl, ale nikdy v žádném případě nezmizel. Příčinou snížení vlivu Moskvy (v porovnání s obdobím studené války) byla celá plejáda událostí. Jednou z nich byl vnitřní bouřlivý vývoj uvnitř Ruska v překotných 90. letech. Symbolem tohoto období může být postava prezidenta Borise N. Jelcina, personifikace komplexního stavu Ruské federace po roce 1991. Nové bezpečnostní prostředí znamenalo i nutnost hledat i nové odpovědi na stávající, ale i nově vznikající hrozby (Nálevka, 2011). Základní zkouškou nově budovaných vzájemných vztahů se ukázala politika USA po 11. září 2001. Do té doby byly třecí plochy přes dílčí neshody udržovány hladké. Výhodnost vzájemné kooperace převýšila nevýhody. Po 11. září Rusko nabídlo USA rychlou a aktivní pomoc. Důvodů byla jistě celá řada, včetně těch oportunistických. Krok Vladimira V. Putina byl přijat pozitivně. Na počátku války proti terorismu bylo Rusko otevřeným partnerem USA (Eichler-Tichý, 2013).

Předkládaná práce se zabývá situací obou výše zmíněných státních aktérů v průběhu dynamické epochy nultých let 21. století. Časový rámec byl zvolen nejen kvůli specifickým osobnostem v čele obou států, tedy postavám George W. Bushe mladšího a Vladimira V. Putina, ale také kvůli výrazné proměně mezinárodního prostředí. Klíčovým bodem v tomto časovém úseku je razantní nástup světového globálního terorismu na mezinárodní scénu (Eichler, 2010). V žádném případě to neznamená, že by neexistoval terorismus jako fenomén a „zjevil“ se z dějin jako něco nového. Terorismus byl nedílnou součástí evropských dějin již od přelomu 19. a 20. století. Výrazně formoval mnohé státy po druhé světové válce, např. Španělsko, Itálii, Spolkovou republiku Německo a Izrael (Eichler, 2010). Nicméně s nástupem 21. století se působení organizace al-Kaidá stalo novou výzvou pro demokratický svět. Útoky 11. září 2001 se staly jakýmsi mezníkem, bodem obratu v mezinárodních vztazích, který formoval a formuje bezpečnostní prostředí (Ellinger, 2013). Záměrně proto byla vybrána tato část dějin, skýtající

rozsáhlý prostor pro výzkum, v níž došlo k výrazné proměně vztahů obou sledovaných aktérů. Práce má jasné časové vymezení roky 2000-2008, ale obsahuje značné přesahy do starších dějin. Tyto výpravy ad fontes nejsou samoúčelné. Pomáhají zarámovat vývoj v obou státech do jasných kontur. Připomenutí starších dějin umožňuje lepší pochopení problematiky historického vývoje a objasňuje některé dílčí aspekty, které byly podstatné při tvorbě bezpečnostní politiky, a zároveň by nemohly být zkoumány jen v letech 2000-2008. Práce dále nerozebírá většinu roku 2008, v jehož průběhu došlo k dovršení prezidentských mandátů Vladimira Putina i George Bushe mladšího (Zubov, 2015). Jejich nástupci v mnohém navázali na své předchůdce. Jejich politika již byla osobitou a jinak specifickou. Její analýza by vyžadovala opětovně delší časový rámec, a proto autor již tento krátký časový interval několika měsíců nerozebíral. Poslední rok analýzy tak slouží jako ukončující bod na časové ose, aby byla studie jasně ohraničena.

2 CÍLE DISERTAČNÍ PRÁCE

V rámci teoretického vymezení možných badatelských proudů (Stephen Van Evera) je tato práce psána zejména jako „*Policy evaluative a Theory testing*“. Práce je zaměřená na hodnocení vybraných politických kroků daných státních aktérů, která testuje kladené otázky v konfrontaci s prameny (Stephen Van Evera, 1997). Jsem si vědom skutečnosti, že tyto dva koncepty jsou při psaní práce dominantní, nicméně nejsou jediné. V neposlední řadě bude v práci představena významná část teoretických statí, které se zabývají sledovaným obdobím z pohledu bezpečnostního prostředí. Ty budou dílčím způsobem zakomponovány do teoretických kapitol práce a primárně poslouží k představení základních postojů obou výše zmíněných aktérů na poli mezinárodní politiky. Pro větší přehlednost podaných rozborů jsou některá zásadní shrnutí výzkumu již zakomponována v textu kapitoly Přehled současného stavu tak, aby bylo jasné patrné, jak byl text analyzován.

Práce je členěna do několika na sebe navazujících kapitol, přičemž jednotící vazbou je vztah obou aktérů na poli mezinárodní bezpečnosti. Úvodní část práce se zaměřuje na teoretické koncepty výzkumu, vysvětluje přístupy zvolené autorem v práci a zasazuje je do rámce bádání na poli mezinárodních vztahů a historické vědy. Další kapitola pracuje s vysvětlením základních pojmů, které jsou dále v práci používány. Jedná se o představení termínů bezpečnost, bezpečnostní kultura, termínů válka nebo definice užití síly. Se zaměřením na válku autor zařadil i deskripci pojmu militarismus. Ten považuje za podstatný pro pochopení obou sledovaných aktérů. První část práce slouží také jako základní přehled heuristiky k představenému tématu, přičemž jsem se opřel o práce autorů dominantně z českého a anglicky mluvícího prostředí. Primární prameny jsou poté zastoupeny jak z amerického, tak ruského prostředí.

Dále jsou analyzovány doktrinní dokumenty a strategické pozice USA ve sledovaném období. Kromě představení východisek, která formovala postoje USA z historické perspektivy, je představena osoba prezidenta Bushe mladšího a jeho administrativy. Historický pohled je založen na analýze řady studií a monografií převážně z anglosaského prostředí. Pozici českého bádání zastupuje řada odborných prací docenta Eichlera (Eichler, 2003, 2010, 2011, 2013). Dílčí práce vychází ze Suleimanova (Suleimanov, 2011) nebo Tomáše Raděje (Raděj, 2010). Speciální pasáž bude věnována představení geografie jako specifického činitele politiky. Při analýze geografických jevů byly užity zejména práce Mackindera (Mackinder, 1904), Tsygankova (Tsygankov, 2013, 2016), Kaplana (Kaplan, 2013, 2017) a Marshalla (Marshall,

2018, 2021). Mimo teoretický rámec bádání pak stojí rozbor vytyčených doktrinálních dokumentů, sloužící jako praktická matérie. Zkoumám primární prameny prizmatem komparativní analýzy Berenskoettera a jeho esejí, zejména *Mapping The Mind Gap* (Berenskoetter, 2005). Detailně rozebírá každý materiál a analyzuje na základě jasně definovaných kritérií, vztahující se společně ke všem zkoumaným materiálům.

Kapitola věnovaná Ruské federaci má shodnou textovou linii jako kapitola věnovaná USA. Problematika týkající se Ruské Federace je zasazena do kontextu historického vývoje konce 20. století a nástupu století nového. Dominantní je zde důraz na vysvětlení stavu 90. let, považovaný za dynamické období. Z tohoto důvodu je věnován větší prostor popisu nástupu V. V. Putina do pozice prezidenta. Obdobně jako v případě USA i zde je specifický prostor věnován rozboru geografických konstant, které ovlivňují ruské chápání politiky a bezpečnosti. Po teoretické části navazuje praktický rozbor doktrinálních dokumentů RF.

Další kapitola pracuje s materiály pro kvantitativní rozbor. Zaměřuje se především na doplnění kvalitativní analýzy předešlých částí. Zvolil jsem pro tuto část rozbor finančních údajů (DPH, výdaje na obranu, obranný rozpočet, počet vojsk, počet zahraničních základen, vojáci v zahraničí) a válek (počet válek, geografické umístění konfliktu).

Závěrečná část je komparačním shrnutím, které pracuje s výsledky bádání ze všech předchozích částí. Základním stavebním prvkem je zodpovězení všech základních otázek, které zazněly jako výzkumné cíle v první kapitole.

V rámci komplexního pohledu na problematiku mezinárodního bezpečnostního prostředí vychází práce ze základních teoretických konceptů: neorealismu, konstruktivismu a institucionálního liberalismu. Pro psaní práce byl zvolen převážně neorealistický pohled. Hovoří se o konceptu *Security maximisers*. Dalším teoretickým rámcem bylo využití FPA (*Foreign Policy Analysis*) jako proudu, umožňující kombinovat přístupy všech tří teoreticky vyhraněných škol. Tento přístup skýtá nejkompexnější možný pohled na vymezení teoretických přístupů bádání. Jsem si vědom, že FPA skýtá i dílčí úskalí, zejména silný příklon k čisté deskripci států jako hlavních aktérů mezinárodního dění. Přesto dle autora zde výhody konceptu převyšují jeho zápory.

2.1 Výzkumné otázky

Výzkumné otázky jsou nastaveny pozitivně. Popisují svět, jaký je, nikoli jaký by měl, či mohl být. Druhým způsobem kladení výzkumných otázek by byl normativní koncept, který předpokládá pohled na svět v ideálních předpokladech.

Výzkumné otázky pro vytvoření finální komparace:

- 1) **Jakým způsobem se proměnily bezpečnostní vztahy mezi USA a RF ve sledovaném období?**
- 2) **Jaké události a činitele dlouhého trvání vytvářely vztahy na úrovni bezpečnostní politiky mezi zkoumanými státy ve sledovaném období?**
- 3) **Jaké hrozby a způsob ochrany definovaly zkoumané doktríny?**
- 4) **Jakým způsobem reagovala Česká republika ve svých bezpečnostních dokumentech na proměnu bezpečnostního prostředí a změnu vztahů mezi USA a RF?**

Rozborem primárních a sekundárních pramenů si práce klade za cíl mimo hlavních výzkumných otázek naplnit také **dílčí cíle výzkumu**.

Ty byly vybrány následovně:

- *Porovnání zásadních rozdílů v chápání klíčových pojmů (bezpečnost, válka, síla, legitimita a legálnost vojenské akce) sledovaných aktérů.*
- *Dovodit zásadní rozdíly v historické zkušenosti obou aktérů na poli bezpečnosti.*
- *Prokázat jaké byly vzájemné třecí plochy na politické a hospodářské úrovni ve vztazích USA a RF.*
- *Rozborem doktrín ukázat jaké hrozby a jaké nástroje obrany uvádí doktrinální dokumenty.*
- *Představit mentální modely obou výše zmíněných státníků.*
- *Vyložit, jak byl mentální model Regime Change Policy artikulován v konkrétních doktrinálních materiálech USA a jak na něj přímo reagovala RF.*
- *Vysvětlit, jak dílčí války ve sledovaném období (Operace Trvalá Svoboda a Operace Irácká Svoboda) přinesly zcela jinou změnu do bezpečnostního prostředí.*

3 METODY ZPRACOVÁNÍ

Zadané výzkumné otázky jsou řešeny dominantně kvalitativním typem výzkumu. Vyvozené závěry vznikly na základě rozsáhlého sběru dat a jejich následné analýze, které musí být z podstaty věci subjektivní. Kvalitativní výzkum umožňuje studování fenoménů, procesů a jevů dlouhého trvání. Oproti kvantitativnímu šetření umožňuje výrazně širší možnost interpretace událostí. Závěry je možné v procesu studia upravovat na základě získaných informací. Nevýhodu oproti kvantitativnímu šetření je určitá časová náročnost při získávání výsledků a nižší objektivita, která musí být validována pro danou historickou situaci a objekt zkoumání. Z pohledu metodologie výzkumu jsou zvoleny dvě metody kvalitativního výzkumu, které jsou dominantní a dílčím způsobem je doplňují další metody. První je komparace, druhá metoda je případová studie-kazuistika. Důvody zvolení těchto metod jsou jasné prokázání vzájemných vztahů mezi zkoumanými subjekty. Dvě hlavní metody jsou doplněny ještě o dílčí analýzu dokumentů a sémantických jevů.

Dílčím způsobem bylo využito kvantitativního výzkumu. Pro využití metody kvantitativní analýzy byly zvoleny vybrané ukazatele, které byly přehledně zpracovány do sloupcových grafů. Vykázané tendence slouží k doplnění komplexního pohledu na zkoumanou problematiku.

3.1 Komparační metoda

Jedná se o dominantní metodu výzkumu využitou v práci. Komparativní metoda či komparace je hojně využívána v rámci celého spektra sociálních věd. Metoda je založena na porovnávání jevů. Nabízí se tak možnost testování stanovených hypotéz. Tímto způsobem je nahrazen experiment, který je aplikován ve výzkumu přírodních věd. V oblasti sociálních věd ho nelze použít. Zároveň komparativní metoda není čistou komparací a jako styl psaní práce umožňuje hlubší poznání. Komparace slouží k prokázání cíle, tedy ukázání na shody či rozdíly sledovaných jevů. Sledované jsou doktrinální dokumenty a jejich obraz v bezpečnostním prostředí obou států. Pro potřeby komparace byl vybrán časový rámec let 2000-2008 a předmět komparace, doktrinální dokumenty a vývoj bezpečnostní kultury.

Abychom mohli hovořit o využití komparativní metody, musí být naplněny základní postuláty (Říchová, 2002):

- Definování předmětu zkoumání;
- Proč předmět zkoumáme;

- Jakým způsobem budeme předmět zkoumat;
- V rámci, jaké časové linie bude výzkum probíhat.

V předkládané práci předmětem rozumíme analýzu vývoje bezpečnostních dokumentů a bezpečnostního prostředí USA a RF. Cílem je prokázat zásadní rozdíly v přístupech na poli bezpečnosti obou států. Nosnou myšlenkou je též předpoklad, že Ruská federace ve sledovaném období upravovala své doktrinální postoje a tvorbu politiky na základě akcí a postojů USA.

Časová osa práce sleduje vývoj předkládaných materiálů v období let 2000-2008. Tato časová linie byla vybrána záměrně vzhledem k událostem, které se odehrály na jejím počátku (11. září 2001) a měly zásadní vliv na následující dekádu. Důležitým faktorem jsou i osoby amerického a ruského prezidenta, tedy G.W. Bushe mladšího a V. V. Putina coby dominantních osobností obou zkoumaných státních subjektů.

Z výše uvedeného plyne, že byly naplněny podmínky pro klasifikaci komparační metody.

Předmět komparace:

- Obraz přeměny bezpečnostní kultury v primárních pramenech (doktrinální dokumenty) USA a RF;
- Postihnutí procesů dlouhého trvání na vnitřní i vnější politiku zkoumaných států.

Analýza:

- Je soustředěna na rozbor představených hrozeb a návrhů pro jejich řešení, uvedených v bezpečnostních dokumentech;
- Je zaměřena na kroky administrativ dvou konkrétních prezidentů ve stejné časové periodě.

3.2 Případová studie

Jedná se o metodu kvalitativního výzkumu. Je charakteristická detailním zkoumáním pouze jednoho nebo několika málo případů. Cílem je získané poznatky použít při poznávání obdobné problematiky. Předností této metody je cílené zaměření na detail a hloubka jeho poznání, což následně umožňuje široké využití získaných poznatků. Nevýhodou metody je právě ono silné zaměření na detail. Následné závěry vztáhnuté k celku tak mohou být chybné či zavádějící. V oboru klasické historie je metodě případové studie podobná metoda mikrohistorie. Vykazuje shodné plusy, ale i negativa při svém užití jako metoda kazuistiky v politologii a sociologii.

Tento aspekt je zmíněn, neboť práce leží na pomezí oborů a přejímá postupy i z oboru klasické historie.

V rámci psaní práce je uplatněna při rozboru konkrétních doktrinálních materiálů, ty jsou vždy detailně rozpracovány.

Pro analýzu každého materiálu byly zvoleny následující kritéria:

- Jazykový rozbor;
- Historický kontext;
- Geografická pozice;
- Definice hrozeb;
- Navržená opatření.

Tato pětice kritérií vytvořila možnost sledovat kauzální souvislosti sledovaných dokumentů. Jazykový rozbor se zaměřil zejména na obsahový význam textu, typy použitých slovních obrátů, jejich expresivitu, četnost metafor a mnohoznačnost jazyka využitého pro text doktrín. Jazyk je chápán jako základní obraz politického myšlení a přemýšlení o světě. Historický kontext sloužil pro zasazení dokumentů do širší perspektivy. Jednalo se zejména o popis okolností, které formovaly tvorbu doktrín na základě politického vnitřního domácího i vnějšího vývoje. Každá doba je specifická vlastní dynamikou, která se následně promítala do tvorby doktrinálních textů i pozic, které jednotlivé státy zastávaly. Geografickou pozicí se rozumí důraz na zaměření vlivu, zdali byl dokument orientován primárně lokálně nebo globálně. Jestli popisoval pouze omezené působení nebo zahrnoval veškeré geografické oblasti. Popis geografie se zaměřil na chápání vlastní role definovaných států ve světové bezpečnosti. Rozbor geografie a zasazení doktrinálních dokumentů do historické pozice byl zařazen mimo jiné jako ukázka nutnosti analýzy jevů dlouhé povahy. Tento princip stanovila francouzská historická škola Annales (Burke, 2004). Podle něj jevy tzv. dlouhého trvání „*longue durée*“, mají zásadní dopad na konkrétní politická rozhodnutí politiků a států. Jedná se o procesy, které ze své podstaty sami o sobě určují chování státních aktérů. Takovým případem je právě například geografická poloha, zásoby hospodářských surovin nebo zdroje pitné vody (Burke, 2004). Definice hrozeb představuje základní nebezpečí, které každý dokument identifikoval. Návrhy řešení následně popisují základní možnosti eliminace hrozeb tak, jak byly představeny. Finální podobou každé případové studie je analytická tabulka.

4 VÝSLEDKY

4.1 Silová politika

K prosazování svých zájmů volily jednotlivé státy různé varianty použití síly. Klasické užití silové politiky známé jako *hard power policy* bylo stále aktuální, ale došlo k rozšíření sofistikovanějších metod prosazování zájmů, známých jako *soft* a *smart power*. Porovnání typu hard/soft/smart uvádím v tabulce 2.

4.2 Militarismus

Základní rysy militarismu jsou sledovatelné u obou aktérů studie. Přičemž se domnívám, že ve sledovaném období to byly právě USA, které cíleně praktikovaly více militaristickou politiku. V každém státu se projevovaly odlišně. USA, které mají vysokou tradici kontroly vojenských složek ze strany volené politické elity, ve sledovaném období podlely snaze o užití síly k dosažení vlastních záměrů. Ty byly často myšleny *bona fidae*, ale jejich realizace byla problematická. V případě USA snaha o větší agresivitu nebyla vyvolána snahou armády, ale určitých politických kruhů. Právě tento aspekt vnitřní politiky USA považuji za ojedinělý. Vzhledem k vysoké tradici kontroly vojenských složek politickou mocí, která tradičně vystupuje jako protiváha agresivnímu vojenskému přístupu. V případě Ruské federace byla potvrzena zcela odlišná historická zkušenost ve vnímání armády. Armáda v Rusku měla a má jiné společenské postavení a vnímání její síly bylo chápáno jako potvrzení síly státu. Ruská společnost a politika tak byla klasicky mnohem více militaristická než ta americká. Přesto ve sledovaném období byla klasická militarizace ruské společnosti nízká. Uvádím, že se jednalo o anomálii v ruském vnitřním vývoji, který lze opětovně vysvětlit přelomovým obdobím po ukončení studené války. Základní znaky militarismu na základě obecně uznávaných definic, pak stanovuji v následujícím přehledu znaků a tabulce 3.

- Zřejmé nadsazování hrozeb, které skutečně hrozí;
- Armáda a vojenská moc jako hlavní opora systému;
- Absence či silná limitace nesilové diplomacie;
- Militarizace běžného života společnosti.

Tabulka 2: Základní charakteristika Hard/Soft/Smart power

Kritéria	Hard power	Soft power	Smart power
Systém použití	použití síly	použití příkladu	kombinace použití síly a příkladu
Působení	síla, přinucení	přitažlivost, přesvědčení	synergie síly a příkladu
Zdroje	ekonomické ukazatele výkonnosti, přírodní zdroje, počet obyvatel, Síla armády, suroviny, rozloha státu	hodnoty, kultura, životní styl, inovativnost	kombinace obou přístupů
Státy	SSSR, Čína, Pákistán, Saudská Arábie	Německo, Japonsko, Jižní Korea, Skandinávie	USA, Austrálie, Francie
Konflikty	válka v Perském zálivu 1991, 2003, válka v Čečensku 1994-1996, 1999-2004, válka v Gruzii 2008	dílčí strategie v boji s terorismem od 2001	obnova a stabilizace Afghánistánu od 2001, boj proti IS 2014-2019

Zdroj: Sestaveno autorem dle Nye, 2004, Nye 2008, Raděj, 2010

Tabulka 3: Charakteristika militarismu

Hlavní rysy	vysoké výdaje na ozbrojené složky; ty se dělí na dva pilíře: absolutní hodnoty a % HDP	vysoký počet příslušníků ozbrojených sil celkově, vysoký počet příslušníků ozbrojených sil na tisíc obyvatel	udržování vysokého počtu stálých vojenských jednotek	důraz na vojenská řešení konfliktů	militarizace veřejného život a každodennosti
Státy	SSSR, USA, císařské Německo, císařské Japonsko, KLDR	SSSR, císařské Japonsko, císařské Německo, KLDR	SSSR, USA, KLDR, Izrael	SSSR, Izrael, císařské Německo	SSSR, KLDR, Císařské a nacistické Německo, císařské Japonsko

Zdroj: Sestaveno autorem dle Eichler, 2008 s. 48-49, Durman, 2004 a 2009

4.3 Vedení války

Pro námi sledované subjekty platí, že jak USA, tak RF nevedly preemptivní války, ale oba státy využívaly preemptivní taktiku vedení války proti dílčím cílům. Typické je využití v boji s terorismem. USA i RF využívaly a využívají tento typ operací pro odvrácení hrozby teroristických útoků. Klasickou metodu je využití speciálních jednotek nebo dronů s přesně naváděnou municí, tedy moderních sofistikovaných zbraňových prostředků. Války, které probíhaly ve sledovaném období měly jasné rysy asymetrie. V nekonvenční rovině je možné sledovat prvky úvah o preemptivním útoku v rámci nasazení jaderných zbraní, podrobněji tento jev sleduji v tabulce 4.

Tabulka 4: Typy válečných konfliktů

Druh války	Konvenční válka	Preventivní válka	Preemptivní válka	Zástupná válka	Asymetrická válka
Typ taktiky	využití konvenčních sil	využití konvenčních sil; rozhodující útok je veden proti cíli, který má hypotetickou možnost budoucího ohrožení	využití konvenčních sil; vlastní útok je veden ještě před vlastním napadením z důvodu eliminace jisté hrozby	válka vedená konvenčními prostředky; hlavní tíhu bojů nesou zástupné skupiny; hlavní aktéři se zapojují nepřímo	válka vedená s diametrálně rozdílnou taktikou proti nepříteli, který je výrazně slabší a jehož výstroj a výzbroj není na stejné úrovni
příklad	II. světová válka, válka v Koreji 1950-1953, I. válka v zálivu operace Pouštní bouře 1991, válka o Falklandy 1982	opera 1981, II. Válka v Perském zálivu 2003	Šestidenní válka 1967	válka ve Vietnamu ze strany SSSR, válka v Afghánistánu ze strany USA, válka na Ukrajině 2014	operace Pouštní bouře 1991, Operace Spojenecká síla 1999, Operace Irácká svoboda 2003, Gruzie 2008

Zdroj: Sestaveno autorem dle Eichler, 2012, Mack, 1975, Sobek, 2008, Holmes, 2011

4.4 Spojené státy americké

Pro hodnocení USA je role terorismu podstatná. Terorismus existoval v různých podobách již před rokem 2001. Jednalo se zejména o extrémistický, separatistický a nábožensky motivovaný terorismus. Tabulka 5 uvádí základní přehled celkového počtu útoků spáchaných v USA ve sledovaném období. Za klíčové považuji hodnocení útoků 11. září 2001. Právě na základě této události se rozhodla politická elita USA výrazně proměnit světovou bezpečnost. USA mohly využít preventivních a preemptivních vojenských úderů pro ochranu sebe sama, svých spojenců, ale také vlastních zájmů strategické povahy.

Tabulka 5: Celkový počet teroristických útoků v USA 2000-2008

Rok	Počet útoků
2000	42
2001	47
2002	33
2003	33
2004	9
2005	21
2006	6
2007	8
2008	18

Zdroj: Sestaveno autorem dle GTD, 2021

4.4.1 Pokyny obranného plánování 1992 (DPG 1992)

V tomto dokumentu byly definovány hlavní hrozby bezpečnosti a navržená opatření k jejich odstranění prizmatem vyhrané studené války. Dokument představoval úvahu, jakým směrem by měla směřovat americká bezpečnostní politika. Nosnou myšlenkou je tvrzení, že USA by měly maximálně využít získané výhody po zániku SSSR a vytvořit svět, který bude podléhat větší americké kontrole. Podrobněji data v tabulce 6.

Tabulka 6: Hrozby a návrhy opatření dle Pokynů obranného plánování 1992

Hlavní hrozby bezpečnosti	Navržená opatření
nepoučení se z historického vývoje, snížení vojenských schopností ozbrojených složek USA	snaha zabránit redukci ozbrojených sil, důraz na udržení vojenské nadvlády a náskoku na zbytkem světa
neochota mezinárodních organizací jednat preemptivně	v případě potřeby jednat mimo rámec mezinárodních organizací a partnerů
růst nepřátelských režimů	nevyklučuje preventivní nebo preemptivní vojenské zásahy
ztráta výsadního světového postavení	USA jsou jediným světovým hegemonem, své postavení si musí udržet
ztráta vlivu	USA jsou světovým lídrem jejich cílem je vést ostatní do tábora míru, ekonomické prosperity
nestabilita světových regionů	vytváření oblastí výlučného zájmu, které je nutné chránit nebo prosadit své zájmy

Zdroj: Sestaveno autorem, dle DPG, 1992

4.4.2 Národní bezpečnostní strategie 2002 (NSS 2002)

Národní bezpečnostní strategie z roku 2002 byla stěžejní doktrínou pro první volební období prezidenta Bushe mladšího. Vychází ze staršího dokumentu známého jako „Wolfowitzova“ doktrína z roku 1992. Hlavní nepřítel byl spatřován v globálním terorismu a síti podporovatelů, státního i nestátního charakteru. Za nebezpečné státy byly přímo jmenovány Irák a Severní Korea. Globální terorismus reprezentovala síť al-Kaidá a hnutí Tálibán. Zajímavým konstruktem dokumentu bylo vytvoření představy o komplexní, dobře skryté a organizované síti teroristických buněk napříč světem, která dlouhodobě rostla v podzemí mimo oči demokratického světa a měla kromě klasických teroristických útoků usilovat o získání zbraní hromadného ničení. Výmluvnou částí dokumentu podtrhující jeho výjimečnost je zvolený jazyk. Často jsou voleny slovní obraty, které ukazují USA jako hlavního a jediného obránce míru, stability a svobody. Protože Spojené státy sebe sama vnímala jako pilíř ochrany demokracie, byla pro ně existenční nutnost tuto svobodu ochránit. Přestože je přímo zmíněno, že základním stavebním kamenem účinné ochrany je mezinárodní spolupráce, text odkazuje i na

ochotu použít sílu osamoceně a preventivně. Respektive spolupráce byla chápána jako prospěšná, pokud bude ochotná realizovat americké kroky. Možnost preventivních a preemptivních řešení byla zřejmá. Lze tak jasně deklarovat, že NSS 2002 se výrazně posunula k militarismu a řešení vzniklých hrozeb pomocí preventivních a preemptivních vojenských úderů. V posledním jmenovaném se shoduje i s dalšími dokumenty doktrinálního charakteru prvního volebního období prezidenta Bushe mladšího. Výsledně lze hovořit o tom, že text doktríny představil svět, který je nebezpečný a nepředvídatelný. Nebezpečí již nepřichází od ideologie komunismu, která byla dočasně poražena, ale od všehoschopných a nepředvídatelných teroristů a darebáckých států. Jejich hlavním úsilím je získat ZHN a páchat zlo, ohrožovat liberální demokracii a životy nevinných civilistů. Proto je svět méně čitelný a vyžaduje nové přístupy na poli managementu rizik. Vzájemná mezinárodní spolupráce, podpora ekonomického růstu a svobodných trhů je jednou ze zvolených pozic. Další je aktivní i pasivní využívání síly za účelem odstrašení nebo neutralizace hrozeb. Právě aktivní, rychlé a selektivní využívání síly bylo rozhodující pro efektivní řešení terorismu a nebezpečí, které v očích USA představoval jako hrozba nejvyšší priority. Shrnutí v tabulce 7.

Tabulka 7: Hrozby a řešení dle Národní bezpečnostní strategie 2002

Hlavní hrozby bezpečnosti	Navržená řešení
globální terorismus	mezinárodní spolupráce, podpora schopností NATO, sdílení zpravodajských informací, aktivní vojenská politika-preventivní a preemptivní zásahy, zabránění růstu schopností teroristů, aktivní budování domácí bezpečnosti
darebácké státy	mezinárodní spolupráce, budování kapacit vojenského odstrašení, aktivní vojenská politika, realizace preventivních vojenských řešení
šíření ZHN	aktivní proti-proliferační, spolupráce s Ruskem, budování systému doktrín pro schopnost čelit nasazení ZHN
světová chudoba/ekonomický rozvoj	mezinárodní spolupráce, rozvojová pomoc, podpora svobodného podnikání, podpora organizací OSN, G8, MMF
AIDS/HIV	boj proti chudobě, podpora mezinárodní lékařské činnosti, přímá finanční podpora dotčeným zemím

Zdroj: Sestaveno autorem dle NSS, 2002

4.4.3 Národní strategie proti zbraním hromadného ničení (NSCWMD 2002)

V dokumentu nebyl ani v jednom případě ukázán konkrétní stát nebo skupina, i když dokument jasně definoval hrozby. Obrana byla v systému rozvoje sdílení informací a nutnosti vývoje nejvyspělejší možné vojenské techniky. Důležitým bodem byla podpora spolupráce na již existujících platformách mezinárodních dohod. Unilaterální přístup byl preferován. Představitelé USA definovali svět, kde je reálná hrozba šíření a zneužití ZHN. Adekvátní a nutnou činností dle nich nebyli jen sankce, ale i možnost speciálního řešení. Tedy selektivní řešení pomocí na míru vytvořené vojenské kampaně. Tento mechanismus byl uplatněn na jaře

2003 při invazi do Iráku. Mediální obraz, který zobrazoval Irák jako nečitelného a agresivního nepřítel byl nutný a dominantní. Podrobněji tabulka 8.

Tabulka 8: Hrozby a jejich řešení dle Národní strategie proti zbraním hromadného ničení 2002

Hlavní hrozby bezpečnosti	Navržená řešení
nejasné bezpečnostní prostředí	mezinárodní kooperace, podpora bilaterálních i multilaterálních styků, komplexní bezpečnostní strategie
proliferátoři/nebezpečné státy	technologický náskok a vojenská dominance, podpora mezinárodních organizací, dodržování mezinárodních smluv, sankční opatření, vojenské odstrašení, možnost preventivního zásahu
teroristické skupiny	preventivní zásah, vojenské odstrašení, podpora mezinárodní diplomacie
proliferace ZHN	kontrola mezinárodních smluv, kontrola existujících jaderných, biologických a chemických arzenálů, mezinárodní kooperace

Zdroj: Sestaveno autorem dle NSCWMD, 2002

4.4.4 Operace Trvalá svoboda 2001

Pro odvetné akce za teroristické útoky 11.9.2001 byly použity moderní technické prostředky, přesně naváděná letecká munice, bezpilotní drony a vysoký počet vojáků speciálních a elitních sil. To vše vedlo k rychlému dosažení cílů, podrobněji tabulka 9.

Tabulka 9: Hlavní znaky Operace Trvalá svoboda 2001

Typ války	Legitimnost a legálnost	Spojenci	Použitá technika	Typ operací	Výsledek
asymetrický konflikt, využití lokálních proxies	podpora celosvětového veřejného mínění, cíl chytit osoby zodpovědné za 11. září 2001, podpora rezolucí OSN č. 1373 a 1378	rozsáhlá podpora ze strany států NATO i mimo něj, USA, VB, Austrálie, Německo, Kanada, Dánsko	bezpilotní UAV prostředky, letectvo, moderní naváděná munice	psychologické operace- PSYOPS, poradci speciálních sil, nízký počet vojenské techniky, důraz na speciální operace	zničení výcvikových táborů teroristů, potlačení organizace al-Kaida, oslabení hnutí Tálibán, možnost stabilizovat Afghánistán

Zdroj: Sestaveno autorem dle Eichler, 2010 a Globalsecurity.org, 2001

4.4.5 Operace Irácká svoboda 2003

Pro vojenskou akci v Iráku v roce 2003 se USA nepodařilo získat světové veřejné mínění. S cílem porazit Saddáma Husajna a jeho režim, obdržely podporu jen od několika států. Vytvoření účelových koalic bylo signifikantním znakem této doby podrobněji tabulka 10.

Tabulka 10: Hlavní znaky Operace Irácká svoboda 2003

Typ války	Legitimitnost a legálnost	Spojenci	Použitá technika	Typ operací	Výsledek
rozsáhlý asymetrický konflikt konvenčního charakteru, preventivní válka	operace byla nelegální z pohledu mezinárodního práva; legitimní byl jen částečně v podobě snahy odstranit diktátorský režim Saddáma Husajna	koalice ochotných, pouze některé vybrané státy: VB, Austrálie, Polsko, Dánsko	konvenční technika, UAV prostředky, Bojové letectvo a široká škála „chytré“ munice	konvenční operace, rozsáhlých vojenských elementů podpořené činností speciálních sil a PSYOPS	změna režimu, porážka Saddáma Husajna

Zdroj: Sestaveno autorem dle Keegan, 2006

4.4.6 Národní strategie pro vítězství v Iráku 2005 (NSVI 2005)

Představovala první dokument, který vznikl z nutnosti ve druhém volebním období prezidenta Bushe mladšího. Bezpečnostní složky USA potřebovaly vytvořit komplexní strategii pro asymetrické válčiště v zemi jiného civilizačního okruhu, kde provedly změnu režimu zásahem zvenčí. Politika *Regime Change Policy* nebyla připravena na dlouhotrvající stabilizující operace, ale pouze na změnu elitních vrstev režimů. Proto NSVI 2005 představovala konkrétní materiál popisující komplexně nutné kroky k úspěšné realizaci stabilizace válkou zasažené

země. Spojené státy, byť nerady chápaly svůj závazek jako test jejich vlastního odhodlání ve dvou rovinách. Za prvé vybudovat demokratický režim v jiné zemi po realizaci výměny vlády. Za druhé jako ukázkou sebevědomí a odhodlání, podrobnější shrnutí udává tabulka 11.

Tabulka 11: Hlavní hrozby a jejich řešení dle Národní strategie pro vítězství v Iráku 2005

Hlavní hrozby	Navržená řešení
růst počtu teroristů	synergie metod protipovstaleckého boje; podpora demokratické irácké vlády a místních bezpečnostních složek; efektivní dlouhodobý plán nasazení vojsk a jejich cílů
vliv skupiny al-Kaida	synergie metod protipovstaleckého boje; podpora demokratické irácké vlády a místních bezpečnostních složek; efektivní dlouhodobý plán nasazení vojsk a jejich cílů
vliv bývalé strany Baas	synergie metod protipovstaleckého boje; podpora demokratické irácké vlády a místních bezpečnostních složek; efektivní dlouhodobý plán nasazení vojsk a jejich cílů
vznik nových uskupení (Mahdiho armáda)	synergie metod protipovstaleckého boje; podpora demokratické irácké vlády a místních bezpečnostních složek; efektivní dlouhodobý plán nasazení vojsk a jejich cílů
růst zločinnosti	synergie metod protipovstaleckého boje; podpora demokratické irácké vlády a místních bezpečnostních složek; efektivní dlouhodobý plán nasazení vojsk a jejich cílů

Zdroj: Sestaveno autorem dle NSVI, 2005

4.4.7 Národní strategický plán pro válku s terorismem 2006 (NMSP-WOT 2006)

Z hlediska jazyka se jednalo o přechodný doktrinální text. Nacházel se na pomezí mezi idealistickým a realistickým popisem situace. Plně se nerozcházel s texty doktrín roku 2002, ale zároveň uvozoval nástup nového myšlení a definoval trend opouštění idealistických premis přijatých krátce po 11. září 2001. Z hlediska geografické pozice byl dokument široce rozkročený. Primárně popisoval obecné globální prostředí a prostředky, které musí být užity pro celkové vítězství ve válce s terorismem. Zaměřoval se na rozbor informací, které byly získány v prvních letech kampaně GWOT. Snažil se vystihnout trendy a tendence, a to i v geografické rovině. Získané poznatky měly být aplikovatelné kdekoli, respektive na jakémkoliv válčišti. V rámci definice hrozeb viděla koncepce hlavní nebezpečí v násilném extremismu. Ten plně nahradil dříve používaný termín terorismus. Za sémantickým obratem můžeme vidět snahu rozšířit portfolio nepřátel po získání zkušenosti z let 2001 až 2005. USA v asymetrických válkách zjistily, že neválčí jen a pouze s teroristy a terorismem, ale se skupinami, které mají často zcela odlišné zájmy a cíle. Můstkem ke starším dokumentům může být ponechání hrozby šíření ZHN. Nicméně i zde došlo k rozvedení důvodů proč, a kdo může tuto hrozbu realizovat. Díkce doktríny v mnohém odpovídá nové národní bezpečnostní strategii roku 2006.

Tabulka 12: Hrozby a jejich řešení dle Národního strategického plánu 2006

Hrozby	Řešení
násilný extremismus	kampaň GWOT
proliferace zbraní ZHN	mezinárodní kooperace
ideologizace muslimů	podpora místních vlád, podpora ekonomického růstu
rozpadlé státy a oportunisté	mezinárodní kooperace
teroristické skupiny	kampaň GWOT

Zdroj: Sestaveno autorem dle NSP, 2006

4.4.8 Národní bezpečnostní strategie 2006 (NSS 2006)

Národní bezpečnostní strategie 2006 spatřovala hlavní výzvu v následujících hrozbách:

- Terorismus;
- Proliferace ZHN;
- Neúspěch ve stabilizaci Iráku;
- Neúspěch ve stabilizaci Afghánistánu;
- Boj proti tyranii;
- Ekonomická liberalizace.

Posunem bylo oslabení důrazu na výhradní používání agresivní militaristické rétoriky na úkor opětovně etablované pozice diplomacie a nutnosti spolupráce na mezinárodní úrovni. Revizní pojetí je zřejmé. Důraz kladený na nutnost stabilizace států, kde probíhaly války chápal dokument jako klíčovou podmínku pro bezpečnost, viz tabulka 13.

NSS 2006 představovala dílčí revizi politiky USA v letech 2001-2005. Nicméně revizi mělkou. Hlavní důraz byl stále zaměřen na boj proti terorismu, darebáckým státům a proliferátorům ZHN.

Tabulka 13: Hrozby a jejich řešení dle Národní bezpečnostní strategie 2006

Hlavní hrozby	Navržená opatření
světový terorismus	podpora mezinárodního boje proti terorismu
rozpadlé a nepřátelské státy	možnost preventivních úderů, podpora mezinárodní diplomacie
proliferace zbraní ZHN	aktivní přístup, preventivní jednání
neúspěch misí v Afghánistánu a Iráku	nutnost vojenského vytrvání v krizových státech, podpora místních prodemokratických sil
růst nesvobody ve světě	podpora mezinárodní diplomacie, ekonomický leadership

Zdroj: Sestaveno autorem dle NSS, 2006

4.4.9 Národní obranná strategie 2008 (NDS 2008)

Tento dokument vycházel ze starších materiálů, ale definuje nové hrozby a snaží se nastavit možnosti řešení konfliktů. Výrazně se odklání od politiky ad hoc vytvořených vojenských koalic a dominantního užití hard power. Vrací se k mezinárodní spolupráci. Bezpečnost prostředí viděl v mezinárodní stabilitě a spolupráci napříč zeměmi. Výrazný posun nastal v chápání hlavního rizika bezpečnosti, které se přesunulo od terorismu k extremismu. Závěry shrnuje tabulka 14.

Tabulka 14: Hlavní hrozby a jejich řešení Národní obranné strategie 2008

Hlavní hrozby	Navržená opatření
ztráta partnerů v boji proti světovému terorismu	nutnost podpory mezinárodní spolupráce při boji s terorismem
neschopnost vyřešit vojensky dlouhé konflikty	nutnost hledat diplomatické řešení, ekonomická a sociální stabilizace krizových oblastí
vliv povstaleckých skupin	pružné metody vojenského řešení, které budou akcentovat oblast nasazení
vznik nových ohnisek napětí	prevence a předcházení ohniskům napětí
neschopnost ukončit vojenskou přítomnost	efektivní strategie, důraz na využití proxies

Zdroj: Sestaveno autorem dle NDS, 2008

4.4.10 Hlavní znaky prezidenství George Bushe mladšího

Na základě rozboru vybraných doktrinárních dokumentů a analýzy dílčích historických epoch, doplněných o geografické a politické informace, představují finální shrnutí vybraných doktrinárních dokumentů. Ty vycházejí z detailního rozboru DPG 1992/ NSS 2002 a 2006/ NSCWMD 2002/ NSVI 2005, NMSP-WOT 2006 a NDS 2008, rozšířeného o analýzu politických, geografických a historických událostí. V případě doktrinárních dokumentů byl kladen důraz zejména na použitý jazyk, politické okolnosti vzniku doktríny ukotvující myšlenkový obzor dokumentů, způsob využití síly, definice hrozeb a návrhy řešení. Na základě výše uvedeného můžeme konstatovat značné rozdíly mezi materiály I. a II. volebního období.

Pro vyšší přehled bude shrnutí rozděleno na specifické znaky každého prezidentského období George W. Bushe mladšího a znaky typické pro celé prezidentství, tabulka 15.

1. I. prezidentské období 2000-2004

První prezidentský mandát byl ve znamení významné historické události, a to teroristických útoků z 11. září 2001. Jednalo se o událost mimořádného dosahu a svou podstatou změnila celosvětové bezpečnostní prostředí. USA z mnoha důvodů nedokázaly útoky odvrátit ve stádiu přípravy. I kvůli vzniklému pocitu hanby reagovaly o to razantněji v období po útocích. Pro prezidenta Bushe mladšího útoky znamenaly obrat v jeho doposud ne příliš úspěšném a výrazném prezidentství. Bezpečnostní politika zahájila konfrontační období, předefinovala hrozby a rizika, kterým čelila a představila i systém nástrojů, který měl hrozby odstranit. Hlavní hrozbou byl nově definován agresivní mezinárodní terorismus. V návaznosti na něj pak měla existovat rozsáhlá mezinárodní síť teroristických buněk, rozestých po světě. Následovaly podporovatelé terorismu. Státy, které za finanční profit nebo z přesvědčení pomáhají teroristům budovat úkryty, popřípadě jim bezpečí sami zajišťují. Obecně byly nazvané jako darebácké. Následovala vysoká obava z nekontrolovatelného šíření ZHN. Za tímto účelem byla vytvořena skupina států pojmenovaných jako proliferátoři, tedy státy, které záměrně šíří zbraně ZHN a jejich technologie. Z mlhy obecných proklamací vyvstala malá skupina konkrétních států. Irák, KLR a Afghánistán. Největší hrozbu představoval podle amerických vyjádření Irák. KLR pak byla největším šířitelem raketových technologií. Specifickým znakem při definici hrozeb byl použitý jazyk. Sémantický obraz zobrazoval střet sil dobra proti silám zla. Obraz podobný křížovému tažení, byl navíc doplněn o řadu morálních postulátů, které evokovaly nevyhnutelnost silového řešení aktuálních bezpečnostních problémů. První volební období prezidenta Bushe mladšího nese výrazné znaky specifického mentálního modelu. Hlavní znaky byly:

- Nadsazování hrozeb;
- Důraz na vojenská řešení problémů;
- Agresivní rétorika;
- Snížení role diplomacie;
- Důraz na vytváření účelových vojenských koalic;
- Nepochota řídit se mezinárodním právem;
- Marginalizace rady bezpečnosti OSN;

- Důraz na preventivní a preemptivní válku;
- Hegemonistický přístup.

Americká bezpečnostní politika let 2000-2004 nese výrazné prvky militarismu. Ten nebyl klasický ze strany vojenských struktur, ale naopak měl politický základ. Politické představy vytvořily specifickou militaristickou rétoriku. Ta zpočátku nebyla vnímána jako problematická vzhledem k morální podpoře USA jako oběti za 11. září. Nicméně při přípravě druhé rozsáhlé války v Iráku v letech 2002/3 se stala překážkou v mezinárodních vztazích.

2. II. prezidentské období 2004-2008

Po přesvědčivém vítězství nad demokratickým protikandidátem Johnem Kerryem, zahájil George W. Bush mladší druhý prezidentský mandát. Počátek prezidenství se nesl ve znamení dozvuků idealismu, období po 11. září. Myšlenky, že svět musí a bude zbaven zla, že USA povedou tento boj za celý svět až do výsledného konce. Neschopnost dosáhnout definitivní stabilizace Afghánistánu, nárůst nových radikálních hnutí v různých koutech světa, ale zejména složitá bezpečnostní situace v Iráku vytvářela tlak na redefinování bezpečnostní politiky. Přesto vnímání terorismu jako hrozby číslo jedna zůstalo. Stejně i snaha o likvidaci teroristických sítí, diskreditaci darebáckých států a boj proti šíření ZHN. Klíčovým státem byl Irák, který byl chápán jako dozimetr úspěšnosti. Přestože se ukázaly vysoké standardy a schopnosti vojenské kultury USA a Velké Británie, Spojeným státům se, po mimořádně úspěšné vojenské akci, nepodařilo Irák rychle stabilizovat. Odstranění Saddáma Husajna nepřineslo lepší a stabilnější stát, ale naopak stát kolabující. Spojené státy nechtěně musely vypracovat nové dokumenty, které by reagovaly na tuto situaci. Zejména NSVI 2005 a NMSP-WOT 2006, ale i v menší míře NSS 2006 přináší dílčí revizi politiky GWOT a upravují konfrontační mentální model prvního období prezidenta Bushe mladšího. Mentální model druhého období byl výrazně méně konfliktní a snažil se o postupný návrat do roviny mezinárodní spolupráce.

Hlavní znaky druhého prezidentského období:

- Důraz je kladen na nutnost stabilizace Iráku a Afghánistánu;
- Musí být realizovány protipovstalecké operace;
- Musí být realizována výstavba lokálních sil;
- Přejít na *soft* a *smart power* politiku;
- Odklon od preventivních válek;

- Příklon k politice odstrašení;
- Rozvoj mezinárodní spolupráce;
- Odklon od terorismu jako hlavní hrozby mezinárodní bezpečnosti.

Spojením typických znaků prvního i druhého období můžeme nyní uvést obecné znaky pro bezpečnostní politiku USA na počátku 21. století.

Obecné znaky bezpečnosti USA ve sledovaném časovém období byly:

- Nadsazování hrozeb;
- Důraz preferovat silová řešení problému;
- Snížení role diplomacie;
- Nerespektování OSN;
- Vytváření ad hoc vojenských a politických koalic;
- Snaha udržet si postavení hegemonu.

Tabulka 15: USA v prezidentském období George Bushe mladšího, hlavní znaky

Cíle	První volební období	Druhé volební období
role USA ve světě	světová mocnost, unilaterální politika	světová mocnost, snaha o větší mezinárodní kooperaci
geografické chápání bezpečnosti	hegemonistické chápání, bezpečnost je chápána jako globální problém, který USA musí aktivně řešit	hegemonistické chápání s příklonem k aktivnímu partnerství
bezpečnostní priority	světová bezpečnost boj proti terorismu, snaha zabránit šíření ZHN, boj proti darebáckým státům	světová bezpečnost, boj proti extremismu, snaha vytvořit bezpečné prostředí
vztah s Ruskou federací	kooperující stát, kritika dílčích kroků	kooperující stát, kritika dílčích kroků

Zdroj: Sestaveno autorem dle NSS 2002, NSCWMD 2002. NSS 2006, NSVFI 2005, NDS 2008

Tabulka 16: Hlavní znaky bezpečnostní kultury USA v letech 2000-2008

Znak	Charakteristika
unilaterální přístup k bezpečnosti	USA se snažily vytvořit bezpečnostní prostředí, které bude odpovídat jejich představám a za tímto účelem vytvářely účelové vojenské koalice a vedly vojenské operace
militarismus	aktivní vedení válek a vojenských operací, zvyšování počtu vojenského personálu, základen a navyšování vojenského rozpočtu
diplomacie	snaha o podřízení diplomacie pro prosazení vlastní cesty bez ohledu na okolnosti
snížení významu mezinárodních organizací	přímé nebo nepřímé obcházení strukturálních procesů mezinárodní diplomacie, snaha přizpůsobit mezinárodní organizace pro svou politiku
nadsazování hrozeb	cílené konstruování hrozeb o vyšším stupni nebezpečnosti, snaha o jejich cílenou silovou eliminaci

Zdroj: Sestaveno autorem dle NSS 2002, NSCWMD 2002. NSS 2006, NSVFI 2005, NDS 2008

4.5 Ruská federace

Na základě rozboru vybraných materiálů a odborné literatury uvádím, že nová politika Ruské federace byla snahou vytvořit jasně uchopitelnou koncepci budování zahraniční politiky a bezpečnostní kultury pro moderní Rusko na počátku 21. století. Posun, který znamenal vytvoření funkční asertivní politiky srozumitelné domácím voličům, ale také přinesl nové soupeření do mezinárodních vztahů. Je nutné uvést, že nové soupeření nedosahovala zdaleka takového rozsahu a intenzity jako klasické vztahy studené války. Ani Ruské federaci se nevyhnuly teroristické útoky, které byly velkým problémem nového tisíciletí, viz tabulka 17.

Tabulka 17: Celkové počty teroristických útoků v RF 2000-2008

Rok	Počet útoků
2000	138
2001	135
2002	89
2003	76
2004	43
2005	64
2006	56
2007	51
2008	170

Zdroj: Sestaveno autorem dle GTD, 2021

4.5.1 Koncepce národní bezpečnosti 2000 (KNB 2000)

Většina všech čtyř částí a úvodu nesla jasné rysy realistického pohledu na světovou bezpečnostní situaci a roli ruské federace v ní. Chyběl exaltovaný jazyk, místo něj byla vidět snaha o pragmatický rozbor situace přelomu tisíciletí. Tento přístup bylo možné vidět ve všech čtyřech částech doktríny. Výrazná odlišnost byla dána rozsahem jednotlivých částí co do jejich objemu, ale nikoli použitým jazykem. Ruská Koncepce národní bezpečnosti 2000 je v tomto pohledu psána odlišnou formou, kdy text je méně ideologický, často strohý a neurčitý.

Mimo fenomén geografie se dokument zaměřil na výčet hrozeb směrem k vytváření nových vojenských koalic, rozšiřování NATO východním směrem a tematizoval i růst možného vlivu amerických vojenských základen směrem k hranicím Ruska. Zajímavý je podstatný důraz kladený na bezpečnost zdrojů a možnost ohrožení surovinové stability. Vzhledem k situaci na přelomu tisíciletí nepřekvapí zmínka o problematice drog a organizovaném zločinu. I zde se objevuje definice užití jaderných zbraní. Tato politika neznamenal nárůst mezinárodní agresivity Ruské federace, ale byla otevřeným nechtěným přiznáním o schopnostech ruské armády kolem roku 2000. Uvedená ochota užít jaderné zbraně byla deklarovaním neschopnosti čelit existenčním hrozbám pomocí jiných prostředků. Mimo národní zájmy pak dokument opakovaně naráží na problematiku terorismu, který je považován za hrozbu. Opět je možné uvést, že tato hrozba byla primárně zaměřena na domácí scénu, kde se ukázal podstatným rizikem stálý růst separatismu v jižních oblastech Ruské federace. Deklarativní snaha o kooperaci byla pravděpodobně vnímána jako brána ke vzájemnému dialogu na poli bezpečnosti, a tedy cesta k integraci multipolárních přístupů. Přehled v tabulce 18.

Tabulka 18: Hlavní hrozby a jejich řešení dle Koncepce národní bezpečnosti 2000

Hlavní hrozby bezpečnosti	Navržená opatření
americký unilateralismus a nerespektování mezinárodního práva	podpora funkčních platform mezinárodní bezpečnosti, zejména RB OSN
rozšiřování NATO a růst západní vojenské moci	otevřený dialog, vzájemný respekt zájmů, modernizace armády
dezintegrace Ruska	zajištění ekonomických zájmů obyvatel a dodržování ústavy
oslabení zájmů Ruska ze strany jiných státních aktérů	asertivní přístup Ruska jako multilaterálního legitimního činitele světové bezpečnosti
problém SNS, eskalace konfliktů blízko hranic Ruska	integrace SNS, důraz na politické projednání problémů
mezinárodní terorismus	otevřená spolupráce a uznání legitimních bezpečnostních zájmů

Zdroj: Sestaveno autorem dle KNB, 2000

4.5.2 Vojenská doktrína 2000 (VD 2000)

Jednalo se o dokument přechodného období, který sloužil k jasnému ukotvení ruské bezpečnostní politiky na přelomu tisíciletí. Text se důrazně hlásí k myšlence multipolárního světa a Ruska jako jednoho z pólů multipolárního uspořádání. Důrazně se staví proti soudobé unilaterální politice praktikované USA a opakovaně se tento stav označuje za hrozbu světového řádu. Ve vojenské rovině se dokument charakterizoval jako obranný. Důraz byl kladen na jaderné odstrašení (obecně byla velká pozornost věnována jaderným zbraním). Pochopitelná figura vzhledem k možnostem transformační ruské ekonomiky, která nebyla schopná na přelomu tisíciletí zajistit dostatečný přísun financí na modernizaci konvenčních sil. Z tohoto pohledu je orientace na jaderný arzenál logickou cestou. Přesto doktrína umožňovala nasadit jaderný arzenál i na ochranu bezpečnosti státu. Obdobně logicky působí důraz na řešení všech konfliktů na platformě mezinárodních organizací, zejména rady bezpečnosti OSN. Zde Rusko disponovalo právem veta, což umožňovalo aktivní politiku. Naopak realizace mezinárodní politiky mimo rámec RB OSN naplno odhalovalo slabiny ruského státu a hnala Rusko do defenzívy. Podstatnou zprávou uvnitř textu doktríny je i reálný odhad možností přestavby ruských ozbrojených sil do podoby odpovídající 21. století. Výrazným bodem vojenské doktríny 2000 byla i otázka vnitřního i vnějšího mezinárodního terorismu. Ten byl označen za klíčový bezpečnostní problém. Jeho řešení opět leželo na mezinárodní spolupráci, ale také na jasném dodržování integrity Ruské federace. Výše zmíněné aspekty vojenské doktríny ukazují, že text byl chápán z geografického pohledu opět několika směry. Globální ambice byly utlumeny. Mimo stála obligátní kritika USA za globální dominanci. V textu silněji převažoval aspekt lokálních geografických zájmů, které se zaměřovaly na nutnost stabilizace Ruské federace ve vnitřních hranicích a v okolí blízkých hranic, tabulka 19.

Tabulka 19: Hlavní hrozby a jejich řešení dle Vojenské doktríny 2000

Hlavní hrozby bezpečnosti	Navržená opatření
mezinárodní stabilita	nutnost dodržování řádu mezinárodních organizací
vnitřní stabilita	efektivní řízení států včetně aktivní a funkční vojenské a bezpečnostní politiky
ohrožení zájmů Ruska	silný fungující ruský stát mající funkční vojenský aparát
vojenské ohrožení RF	jaderné odstrašení
ohrožení integrity RF	funkční konvenční arzenál
rozšiřování NATO, ignorování relevantních zájmů RF	jaderné odstrašení

Zdroj: Sestaveno autorem dle VD, 2000

4.5.3 Zahraněčnická koncepce 2000 (KVP 2000)

Na základě rozboru výše nastíněných kritérií lze říct, že KVP 2000 byla dalším dokumentem triády doktrín přechodného období, kdy Ruská federace redefinovala své postavení ve světové politice. Text je sepsán v realistickém duchu a nevytváří hluboký ideologický rámec, ale spíše se snaží o konstruktivní formulování pozice Ruské federace na poli mezinárodních vztahů na počátku 21. století. V tomto bodě je explicitně uvedeno, že Rusko dosáhlo dílčích změn, ty ale nejsou dále rozebrány a konstatování, tak zůstává neurčitě. Celkově vidí doktrína hrozbu v růstu unipolárních tendencí USA. Problematicky se jeví snaha nedodržovat platné mezinárodní smlouvy a obcházení mezinárodních institucí. Důrazným varováním je volání po zachování plné suverenity národního suverénního státu jako garanta bezpečnosti. Je jasné, že se zde objevila kritika postupu koalice států NATO a EU proti Jugoslávii, v průběhu krize v Kosovu z roku 1999. Přestože Rusko nesouhlasilo s nastoleným řešením, v konečné podobě jej přijalo a jeho reakce se omezila jen na deklarativní nesouhlas. Nicméně bylo zřejmé, že problematika oslabování suverénního státu se jevila Ruské federaci jako podstatná. Vzhledem k ekonomickým problémům, které Rusko zažívalo koncem 90. let, je logický odkaz na řešení další řady problémů, skrze platformu ekonomických organizací. Nepřekvapil ani důraz na

pokračování ve vzájemných jaderných vyjednáváních o snižování arzenálů z dob studené války. Opět se jednalo o logický krok ruské politické elity, která chápala jadernou bezpečnost jako zásadní. Stejně tak chápala jaderný arzenál jako jistou pojistku dialogu s dominantními USA. Geografická pozice dokumentu byla rozkročená do dvou rovin. V globální rovině byla zachována kritika USA za jejich unilaterální politiku moci ve světě. Tento negativní rys světové politiky měl být v budoucnu dorovnán růstem ruské moci. V regionální rovině Rusko kritizovalo pronikání do geograficky blízkých oblastí svých hranic. Podrobněji tabulka 20.

Tabulka 20: Hlavní hrozby a jejich řešení dle Koncepce zahraniční politiky 2000

Hlavní hrozby	Navržená řešení
růst unipolárního chování USA	prohlubování mezinárodní spolupráce, vytváření vyvažovacích partnerství
útok na suverénní státy	prosazení hodnoty suverenity státu jako podstatné hodnoty mezinárodní stability
nedodržování norem mezinárodního společenství	důrazná podpora mezinárodního práva a podpora mezinárodních organizací, zejména OSN
proliferace zbraní ZHN	mezinárodní spolupráce
přerušování jaderného dialogu	kooperace s USA na platformě dvoustranných jednání a mnohostranných jednání s dalšími státy

Zdroj: Sestaveno autorem dle KVP, 2000

4.5.4 Aktuální úkoly rozvoje sil 2003 (AZ 2003)

Doktrína známá jako „Ivanovova“ představovala skutečně přelomový doktrinální dokument, který revidoval celou řadu přístupů Ruské federace k bezpečnosti. Jednalo se o rozsáhlou analýzu bezpečnostního prostředí počátku tisíciletí. Ta vycházela z observace a získávání zkušeností, které Rusko získalo z předešlých vojenských konfliktů, kde většinou participovala jako pozorovatel. Hájilo mezinárodní rozměr řešení konfliktů. Zcela odmítala snahu vytvářet účelové vojenské koalice a touto cestou obcházet zejména OSN. Rozhodně se hlásila k nutnosti

diplomacie a mezinárodního vyjednávání. Nicméně se její díkce obrátila na prvořadou úlohu armády a ozbrojených sil. Ty chápala jako garanta bezpečnosti v nebezpečném světě. Obranný charakter doktríny byl zaměřen jak na jaderné síly, tak na konvenční. Jaderné síly byly přitom chápány jako základní garant stability a bezpečnosti. Princip jaderného odstrašení byl užitý jako funkční model. Konvenční síly pak měly být připraveny na různé scénáře válečného nasazení. Výrazný rozpor vykazovala doktrína ke vztahům s USA a NATO. Otevřeně přiznávala, že vztahy nejsou ideální a byly zasaženy řadou vážných neshod. Přesto je brala jako partnerské a nevytvářela k nim jiné alternativy. Přes položené základy zůstalo v II. prezidentském období Vladimira V. Putina jen u koncepční debaty. Nová plnohodnotná vojenská doktrína byla vydána až o sedm let později v roce 2010. Podrobněji tabulka 21.

Tabulka 21: Hlavní hrozby a jejich řešení dle Aktuálních úkolů rozvoje sil 2003

Hlavní hrozby	Navržená řešení
aktuálnost mnoha geografických ohnisek konfliktu kolem Ruské federace	návrat ke geografii, jasné vymezení tří hlavních směrů geografických zájmů
rozšiřování NATO na východ/přítomnost vojsk cizích států blízko hranic RF bez souhlasu RB OSN	přestavba armády/modernizace konvenční i nekonvenční výzbroje/důraz na využití informační války
proliferace ZHN	mezinárodní spolupráce
separatismus/terorismus	mezinárodní spolupráce/modernizace ozbrojených sil/kontrola mediálního prostoru
územní nároky vůči RF	spolupráce v rámci SNS
pokračování unilaterální politiky USA	reforma bezpečnostní politiky a definování strategických zájmů RF
nerespektování mezinárodních organizací a destabilizace suverénních států	důraz na řešení sporů na půdě OSN/respektování mezinárodního práva

Zdroj: Sestaveno autorem dle AZ, 2003

4.5.5 Koncepce zahraniční politiky 2007 (OVP 2007)

Zcela jednoznačně se jednalo o nejvíce asertivní doktrinální dokument dekády nultých let 21. století. Naplno se projevila skutečnost, že uvnitř ruské politiky byl ukončen proces hledání politického kurzu ve světě po studené válce. Nově Rusko definovala sebe sama jako asertivní světovou mocnost, která je jednak součástí světového pořádku, ale také sama jej aktivně tvoří. A právě v aktivním přístupu doktrína ukazuje jedinou cestu zajištění bezpečnosti Ruska. „*Jsme schopni ovlivnit světový vývoj, zejména tím, co děláme*“ (OVP, 2007). Tomu odpovídá i jazyk doktríny, který je asertivní a vymezuje se zejména vůči politice USA. V tomto bodě se nejednalo opět o žádnou novou pozici. Kritika USA za unilaterální přístup byla kontinuální. Silnou roli vidělo Rusko v ekonomických organizacích zejména platformě G8 a obecně je možné konstatovat, že energetika a dodávky surovin se do budoucna měly stát významnou součástí diplomacie Ruské federace. V tomto bodě došlo ke geografickému zpřesnění politiky. Globální aspirace zůstaly jasné, ale regionální pozice se posunula. Nově Ruská federace usilovala o zvýšení své bezpečnosti a vyjednávací vůči státům blízko hranic skrze surovinové dodávky (tabulka 22).

Tabulka 22: Hlavní hrozby a jejich řešení dle Koncepce zahraniční politiky 2007

Definované hrozby	Navržená řešení
redukce diplomacie na přívěšek unilaterální politiky	vytvoření multilaterální politiky, kde Rusko bude hrát důležitou roli
porušování mezinárodní práva, nerespektování mezinárodních institucí	důraz na pojednání všech krizí na platformě mezinárodních institucí zejména OSN a RB OSN
zamrznutí dialogu o odzbrojování	nutnost pokračovat v odzbrojovacím dialogu a ratifikace mezinárodních smluv snižující napětí ve zbrojení
tvorba protiraketového deštníku USA	snaha o ukončení vývoje systému, zabránění rozvinutí systému v Evropě
mezinárodní terorismus	jediné řešení je mezinárodní sdílení informací a mezinárodní přístup v potlačení hrozby

Zdroj: Sestaveno autorem dle KVP, 2007

4.5.6 Hlavní znaky prezidenství Vladimira Putina 2000-2008

V rámci prvního a druhého období se bezpečnostní politika pod vedením prezidenta Putina výrazně proměnila (tabulky 21, 22). Období se neslo v duchu značných proměn vnitřní politiky Ruské federace, ale i značných proměn zahraniční politiky. Razantní změnou prošly zejména

vztahy s USA a NATO. Novou podobu dostala i role ekonomiky a energetiky v diplomacii. Z mnoha parciálních proměn můžeme extrahovat hlavní shodné, platné pro celé dvě volební období let 2000-2008.

Jednalo se zejména o následující body:

- Kritika unilateralismu USA;
- Snaha o vybudování multilaterální světové bezpečnostní politiky;
- Důraz na diplomacii na platformě mezinárodních organizací;
- Důraz na vliv Ruské federace na půdě RB OSN;
- Snaha upřednostnit diplomatické jednání před vojenskými preventivními a preemptivními údery;
- Nevytváření žádných ad hoc vojenských koalic složených na jedno použití;
- Důraz na jaderné zbraně;
- Důraz na modernizaci jaderného potenciálu i v období po roce 2000;
- Nejasnost směru výstavby armády RF;
- Nedokončení debaty o směru přestavby armády RF;
- Silná senzitivita kritiky ruské politiky;
- Ztráta mnohých schopností výrobního a průmyslového komplexu;
- Dlouhodobá kritika rozšiřování NATO směrem na východ;
- Nedostatečná ekonomická stimulace armády RF;
- Využití ekonomických nástrojů tlaku v diplomacii;
- Využití surovinové základny státu jako součást diplomacie.

Tabulka 23: Ruská federace v prezidentském období Vladimira V. Putina, hlavní znaky

Cíle	První volební období	Druhé volební období
role Ruska ve světě	suverénní stát kooperující se západním světem	světová mocnost utvářející bezpečnostní prostředí
geografické chápání bezpečnosti	kooperace se sousedy, důraz na spolupráci zemí SNS	vytváření cílených sfér vlivu a zájmu, důraz na SNS, Dálný východ a bilaterální vztahy se státy EU
bezpečnostní priority	vnitřní stabilita státu, stabilizace Čečenska	stabilizace Kavkazu, Vytváření bezpečného prostředí kolem hranic Ruska
vztah s USA	kooperující status, podpora operací GWOT	kooperující stát, asertivně kritizující unipolární politiku USA

Zdroj: Sestaveno autorem dle Zubov, 2015

Tabulka 24: Hlavní znaky bezpečnostní kultury Ruské federace 2000-2008

Znak	Charakteristika
kritika unilaterálního uspořádání světa	Ruská federace trvale a konzistentně kritizovala unilaterální dominanci USA v období po roce 1991; cílem bylo vytvořit multilaterální uspořádání světových bezpečnostních vztahů
důraz na jaderný potenciál státu	jaderné zbraně jako podstatný charakteristický rys moderních ozbrojených složek RF, jaderné zbraně jako garant stability mezinárodního řádu a bezpečnosti RF
diplomacie	snaha o předcházení konfliktů, nikoli preventivní a preemptivní údery, důraz na projednání na půdě RB OSN
ambivalentnost v reformě armády	nejasná a nedořešená koncepce reformy ozbrojených sil, manévrování mezi důrazem na jaderné síly a moderní konvenční armádou
ekonomická a energetická diplomacie	prosazování svých zájmů skrze energetické suroviny, jiné než ekonomické využití ropy a zemního plynu, využívání závislosti v dodávkách náhradních dílů pro vojenskou techniku

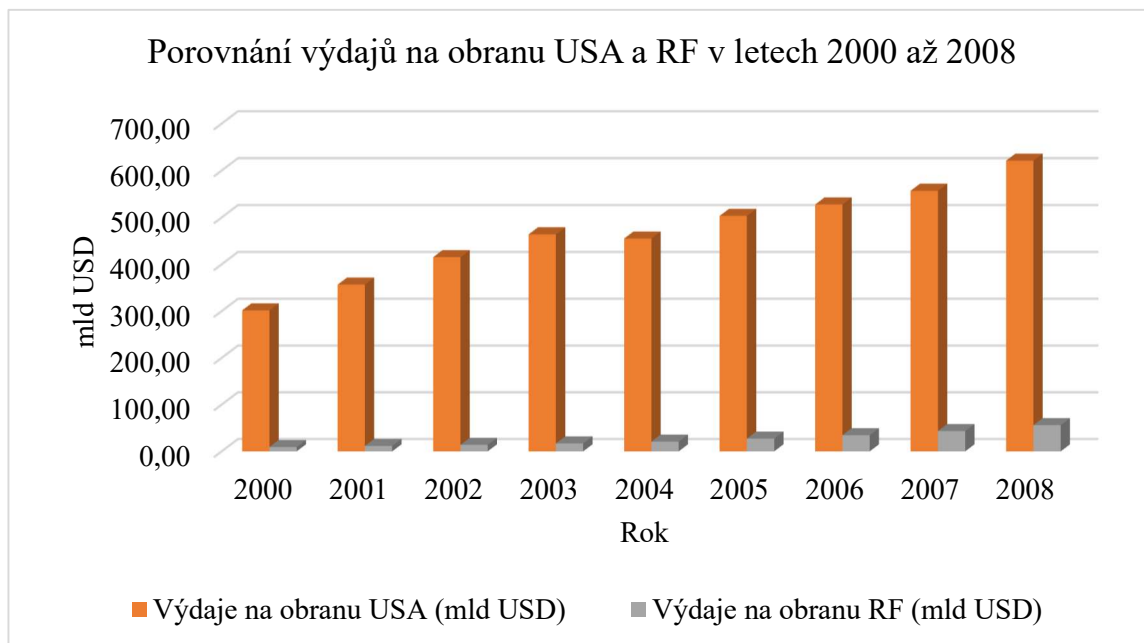
Zdroj: Sestaveno autorem dle Zubov, 2015 a Eichler-Tichý, 2013

4.6 Porovnání kvantitativních parametrů

4.6.1 Výdaje na obranu

Výdaje na obranu zachycuje graf 3. Všechny předložené doktríny v sobě zahrnovaly nutnost vyšších vojenských výdajů, pokud mají být jejich vývoje realizovány. Tato nutnost byla řečena buď přímo nebo byla předpokládána vzhledem k rozsahu realizovaných projektů a akcí. Můžeme konstatovat, že k navýšení skutečně došlo, a to v průběhu celého sledovaného období. Navýšení se týkalo jak USA, tak RF. V případě USA bylo jednoznačně důvodem realizování politiky GWOT a rozsáhlé války proti terorismu. Hlavním zdrojem navýšení byla potřeba financí pro válku v Afghánistánu a Iráku. V případě RF bylo navýšení vedeno nutností stabilizace Čechenska a obecnou nutností modernizace ozbrojených sil při zachování všech komplexních schopností armády a jaderného potenciálu. Celkové výdaje na obranu byly v absolutních hodnotách výrazně rozdílné. Důvodem je jiná struktura ozbrojených sil, rozložení základen, struktura armády a zejména ekonomická výkonnost obou států.

Graf 3: Výdaje na obranu USA a RF 2000-2008 (mld USA)

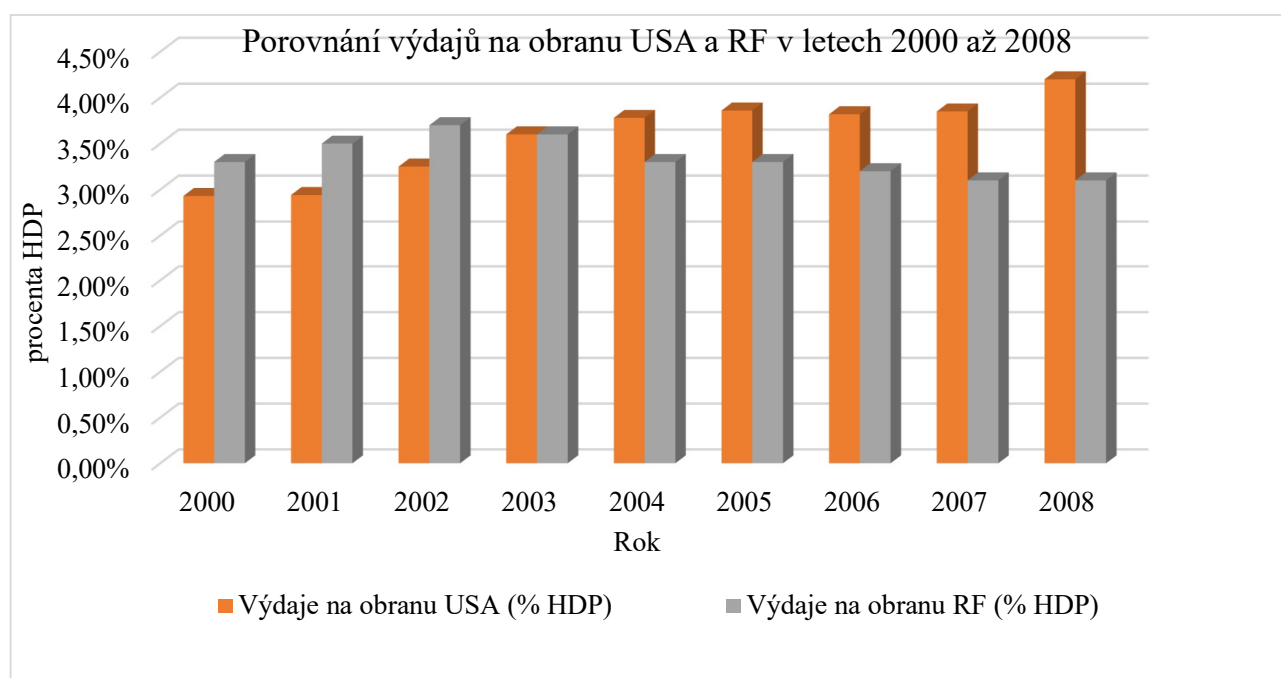

Zdroj: Sestaveno autorem dle, Světová banka 2019

4.6.2 Výdaje na obranu Ruské federace a USA oproti HDP

Tuto položku zobrazuje graf 4. Oproti hodnotě celkových výdajů je patrná menší rozdílnost celkových hodnot vztáhnutých k procentům HDP. USA ve sledovaném období oscillovaly mezi hodnotami 2,7 % až 4 % HDP. Ruská federace se poté pohybovala na hodnotě 3 % HDP s pouze mírnými výkyvy. Oba státy si tak zachovaly značnou náročnost financování ozbrojených složek. Opět platilo, že při celkové ekonomické situaci bylo zatížení pro financování armády výrazně vyšší pro Ruskou federaci než pro USA. Objem financí plynoucí do ozbrojených složek byl opět výrazně vyšší u USA než u RF.

Graf 4: Výdaje na obranu USA a RF 2000-2008 (procento HDP)

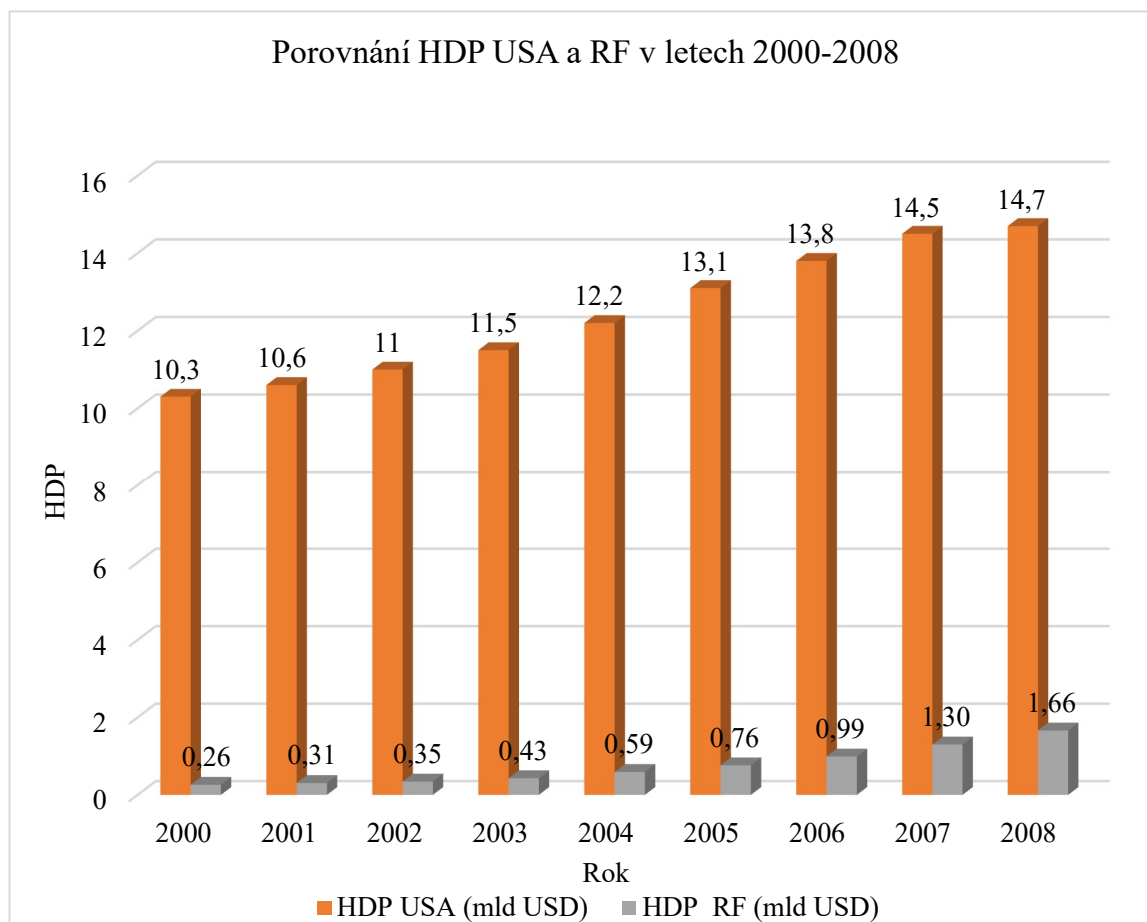
Zdroj: Sestaveno autorem dle Světová banka, 2019

4.6.3 Hodnota HDP

Absolutní hodnoty USA a Ruské federace jsou v podstatě neporovnatelné. Ekonomika USA v absolutních číslech vykazuje hodnoty v bilionech dolarů, ekonomika RF byla výrazně slabší, a to v celém sledovaném období. USA vykazovaly kontinuální růst od roku 2000, kdy se HDP pohybovalo na hodnotě přesahující 10 bilionů USD. Maximální hodnoty bylo dosaženo v roce 2008, kdy HDP USA dosáhlo téměř na 15 bilionů USD. Růst v celém sledovaném období byl kontinuální. Ruská federace vykazovala také kontinuální růst, ten byl ale pomalejší. Celkový

objem HDP Ruské federace byl proti USA výrazně nižší a teprve v roce 2007 se dostal přes bilion dolarů. Nicméně jistá stabilizace a růst ekonomiky byl viditelný.

Graf 5: Porovnání HDP USA a RF 2000-2008

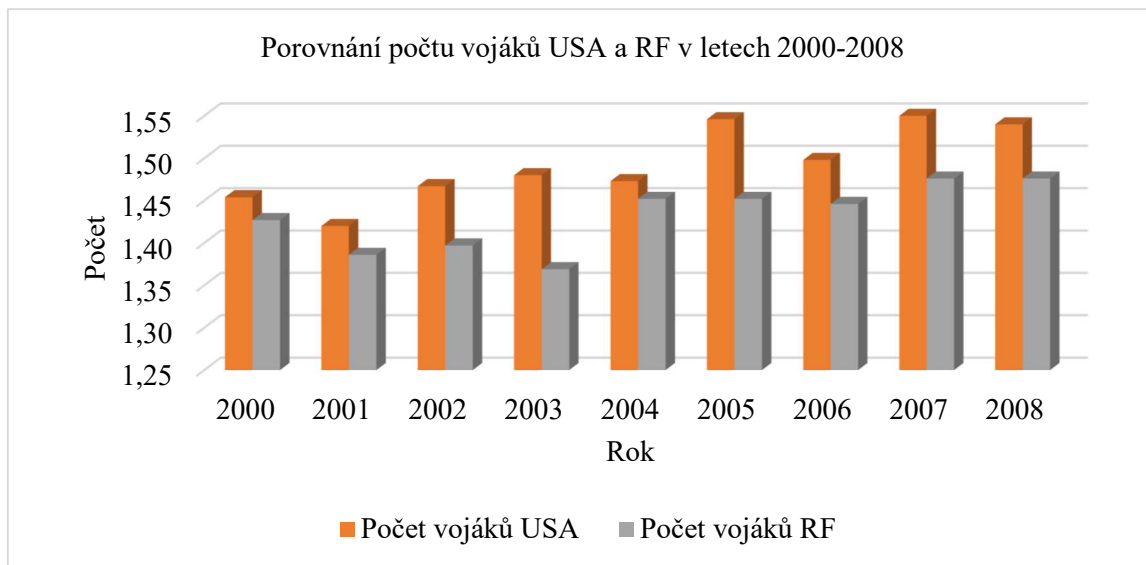
Zdroj: Sestaveno autorem dle Světová banka, 2019

4.6.4 Celkový počet vojáků

V aktivní službě byl u obou států, po celé sledované období, relativně vysoký počet vojáků a vždy přesahoval jeden milion osob v činné vojenské službě. Přes základní podobnost vykazují hodnoty rozdílné tendence. Analýza hodnot USA ukazuje kolísavou tendenci. Po roce 2000 nastal krátký propad počtu vojáků, který byl vystřídán růstem let 2001 a 2002. Dílčí propad v roce 2003 nebyl razantní. Následovalo podstatné navýšení roku 2004. Roky 2005 až 2008 byly ve znamení dílčích propadů a růstů, přičemž absolutní číslo rostlo. Můžeme konstatovat,

že ozbrojené složky USA všech typů oscilovaly mezi počtem personálů 1,4 milionů až 1,55 milionů osob. Přestože se nejednalo o dramatické snižování nebo navyšování. Trvalý růst po roce 2003 je nutné číst jako ruskou realizaci přestavby ozbrojených složek pro potřeby asertivní moci světových parametrů. Růst počtu vojáků odráží závěry některých doktrinálních dokumentů, například AZ 2003.

Graf 6: Počet vojáků v aktivní službě USA a RF 2000-2008

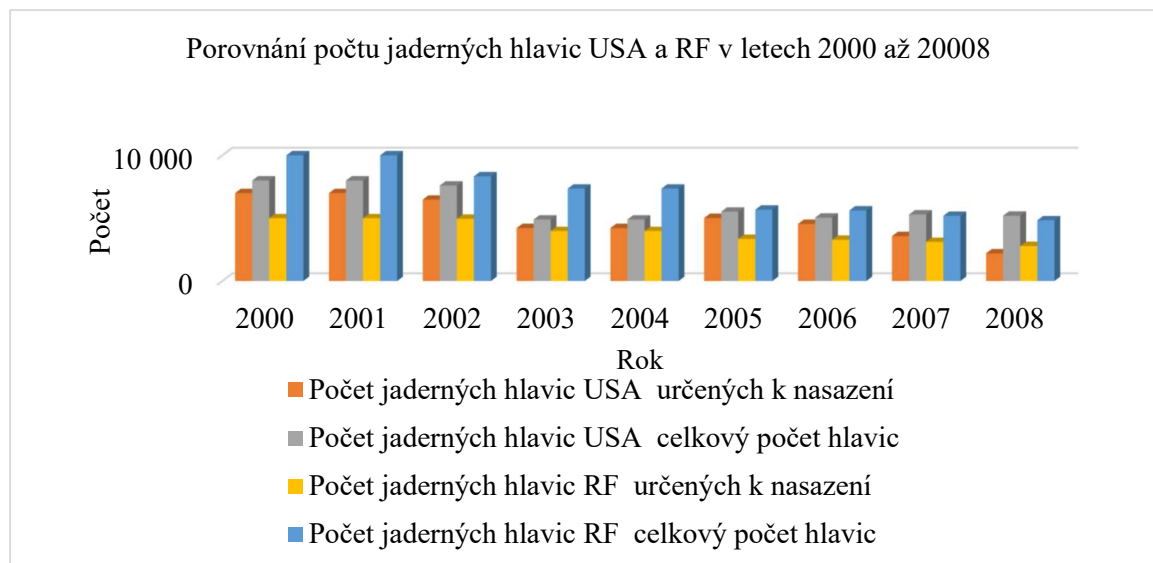

Zdroj: Sestaveno autorem dle, Světová banka 2019

4.6.5 Jaderný potenciál

Zde jsou komparovány dvě hodnoty, a to počet hlavic určený k nasazení a celkový počet hlavic. Časová perioda opět pokrývá sledované období let 2000 až 2008. Početní stav hlavic je uváděn v tisících. Graf nerozlišuje velikost ani druh umístění hlavice, kritériem je pouze absolutní hodnota. Můžeme konstatovat zřejmou paritu. Ruská federace vykazovala vyšší počet hlavic celkově USA oproti tomu vyšší počet určený k okamžitému nasazení. Určitá rozkolísanost je dána rozdílnou metodikou počítání možného nasazení.

Graf 7: Jaderný potenciál, USA a RF 2000-2008

Zdroj: Sestaveno autorem dle SIPRI, 2019

4.6.6 Vojské základny

V případě vojenských základen USA byla situace diametrálně odlišná. Opětovně základní stav vycházel z jiné historické reality, kdy USA měly dlouhodobě vysoký počet vojenských základen mimo své území. Tento stav vymodelovala studená válka a trval i po jejím skončení. USA v průběhu druhého poloviny 20. století dlouhodobě budovaly síť celosvětově položených vojenských zařízení. Sovětský svaz díky své geografické pozici a vlivu ve státech varšavského paktu, nikdy podobnou síť nevlastnil. Výjimkou bylo několik zařízení v socialistických zemích mimo přímé okolí SSSR. Po ukončení bipolární konfrontace došlo k masivnímu stáhnutí vojenského personálu SSSR z Evropy i oblastí mimo Evropu. V případě USA došlo většinou jen k redukci personálu a vybavení. Důvodem byla opět jiná historická skutečnost, vztahy se sousedy i ekonomická výkonnost obou států. Rusko si rozsáhlou přítomnost mimo své hranice nemohlo dovolit ekonomicky. Podrobněji tabulky 25, 26, 27.

Tabulka 25: Vojské základny USA mimo hranice USA v letech 2000-2008

Kontinent	Počet států	Počet základen	Určení
Evropa	16	100 +	všechny typy
Afrika	6	6 +	letecké, námořní, pozemní síly
Asie	10	400 +	všechny typy
Amerika mimo USA	10	16	všechny typy
Austrálie	1	5	zásobovací, námořní, letecká

Zdroj: Sestaveno autorem dle US Military Bases in the World, 2007

Tabulka 26: Vojské základny RF mimo území Ruska 2000-2008

Stát	Název	Počet základen	Určení
Ukrajina	Sevastopol	1	námořní
Bělorusko	Vileyka/ Hantsavichy	2	radarové stanice
Azerbajdžán	Gabala	1	RTO
Arménie	Erebuni/Giumri	2	letecká/armádní
Gruzie	Batumi/ Vaziani/ Akhalkalaki	3	nespecifikováno
Uzbekistán	nespecifikováno	nespecifikováno	nespecifikováno
Tádžikistán	nespecifikováno	1	armádní
Moldávie	Cobasna	1	muniční sklad
Kazachstán	Bajkonur/Balkhas/ Sary Shagan	3	kosmodrom/ RTO základna/ střelnice
Kyrgyzstán	Kant	1	letecká
Sýrie	Tartus/Center-S	2	námořní/ zpravodajská
Vietnam	Cam Ranh	1	letecká
Kuba	Lourdes	1	zpravodajská

Zdroj: Sestaveno autorem dle Kommersant, 2003

Tabulka 27: Deaktivované základny RF mimo území Ruska 2000-2008

Stát	Název	Určení	Počet	Rok deaktivace
Gruzie	Batumi/Vaziani/ Akhalkalaki	neuvedeno	3	2007
Sýrie	Center S	zpravodajská	1	nezjištěno
Vietnam	Cam Ranh	námořní	1	2002
Kuba	Lourdes	zpravodajská	1	2002

Zdroj: Sestaveno autorem dle Kommersant, 2003

4.6.7 Počet zahraničních vojenských operací 2000-2008

V případě vedení vojenských operací byla situace zcela odlišná. Ruská federace ve sledovaném období nevedla žádnou zahraniční vojenskou operaci. Spojené státy vedly dvě rozsáhlé války a k nim přidružených několik menších vojenských misí po celém světě, blíže tabulky 28, 29.

Tabulka 28: Bojové akce ruských ozbrojených sil 2000-2008

	Na území Ruské federace	Mimo území Ruské federace
Rok	1999-2000	žádná
Místo	Kavkaz	žádná
Výsledek	výhra sil RF/postupná stabilizace regionu	žádná

Zdroj: Sestaveno autorem dle Zubov, 2015, Eichler, 2010

Tabulka 29: Bojové akce amerických ozbrojených sil 2000-2008

	OEF- Afghánistán	OEF-Trans Sahara	OEF-Filipíny	OEF-Roh Afriky	OIF-Irák
Rok	2001-	2007-	2002-	2002-	2003-
Místo	Afghánistán	Sahel	Filipíny	Somálsko	Irák
Výsledek	svrhnutí hnutí Tálibán/proces přestavby demokratizace státu	protipovstalecký boj	protipovstalecký boj	boj proti mezinárodnímu pirátství	odstranění diktátora Saddáma Husajna/ občanská válka/proces demokratizace

Zdroj: Sestaveno autorem dle Keegan, 2006, Raděj, 2010, Eichler, 2010

4.7 Reakce České republiky ve vybraných bezpečnostních dokumentech na proměnu bezpečnostního prostředí a změnu vztahů mezi USA a RF

Klíčové dokumenty určené pro analýzu postojů ČR byly v tomto období stanoveny dvě bezpečnostní strategie České republiky, a to z let 2001 a 2003. Jejich výběr byl cílený kvůli několika faktorům. Jednalo se o období svého vzniku, kdy zcela odpovídají časovému snímku zaměření práce. Další faktor byl otisk dobových politických přístupů do strategických dokumentů.

Bezpečnostní strategie České republiky 2001

Klíčový dokument sledovaného období, který byl přijat v základní podobě již v roce 1999. V tomto období Česká republika teprve přistupovala do NATO, a proto byl původní text novelizován pro potřeby členského státu aliance. V bezpečnostní strategii roku 2001 Česká republika vystupovala již jako plnohodnotný člen společenství. V základní rovině doktrína rozebírá postoje na poli bezpečnostních zájmů ČR, bezpečnostního prostředí ČR a zájmů. Evidentním závěrem je plné přihlášení se České republiky do struktury bezpečnosti aliančních států. Důležitým bodem je uvedení naplňování obranné politiky v souladu s článkem 5

Washingtonské smlouvy. ČR se, s ohledem na sledované státy komparace, zavázala k plně partnerské spolupráci se státy NATO, tedy i USA. Rusko bylo zmíněno jako důležitý hráč na poli evropské bezpečnosti, který prodělal pozitivní demokratizační vývoj od roku 1991. Ruská federace byla považována za partnera, který sám prochází plně transformačním procesem, který generuje pozitivní i negativní hodnoty. Za pozitivní byla považována demokratizace sama o sobě. Za negativní, pak ekonomické problémy nezvládnuté transformace hospodářství, lokální nestabilita regionů Ruské federace a růst etnického náboženského napětí ve vybraných částech státu.

Bezpečnostní strategie České republiky 2003

Nová bezpečnostní strategie revidovala proměnu bezpečnostního prostředí po 11. září 2001. Reagovala na nové bezpečnostní výzvy, hrozby i probíhající válku proti světovému terorismu. Plně se v jejím obsahu otiskly americké priority z počátku války proti globálnímu terorismu. Bezpečnostní strategie roku 2003, tak nově stanovovala za jednu z hlavních priorit boj proti mezinárodnímu terorismu, který ohrožoval stabilitu demokratických společností. V další rovině se jednalo o zapojení státu do boje proti šíření ZHN. Zcela se tak projevil vliv dokumentů USA, které v obdobném duchu viděly hrozbu ZHN i terorismu samotného. Ve vztahu k Ruské federaci byl text neobsažný. Rusko bylo pouze deklarováno jako důležitý hráč mezinárodní bezpečnosti, se kterým byly prohlubovány partnerské vztahy, a to v otevřeném pozitivním smyslu.

Dílčí závěr

Česká republika, v souladu se sdílenou náladou podpory, přijala své závazky a podpořila jednoznačně USA po 11. září 2001. Jednalo se o symbolicky první uplatnění článku 5 Severoatlantické smlouvy o kolektivní obraně. Plně se projevila funkčnost principu vzájemného zajištění bezpečnosti. Tento princip silně rezonoval i v bezpečnostní strategii roku 2001, která se velmi často odkazovala právě na kooperační linii a budování aktivního partnerství s USA skrze platformu NATO. Zahájení války proti terorismu v roce 2001 znamenalo potvrzení partnerství s USA a kooperační politiku s Ruskou federací. Plně se tak přihlásila ke své doktrinální politice budování silné transatlantické vazby, kterou deklarovala v Bezpečnostních strategiích let 2001 a 2003. Zajímavostí může být silný otisk amerických doktrinálních dokumentů. I Česká republika definovala své hlavní hrozby směrem k proliferaci zbraní ZHN, rozpadlým státům a globálnímu terorismu. Naopak podobnost s ruskými dokumenty ležela v akcentu na problematiku regionální bezpečnosti, ochraně hranic a nutné spolupráci v boji s organizovaným zločinem.

5 ZÁVĚR

Disertační práce na téma Proměny v bezpečnostních doktrínách USA a Ruská federace v I. dekádě 21. století letech pojednává o problematice vývoje bezpečnostní kultury dvou významných států celosvětové bezpečnosti, a to USA a Ruské federace. Období, které práce sledovala, bylo záměrně určené na počátek 21. století do období mandátů dvou významných prezidentů George Bushe mladšího a Vladimira Putina. Roky 2000-2008 znamenaly pro amerického prezidenta první a následně druhé volební období. Pro jeho ruský protějšek se jednalo taktéž o první dvě volební období v úřadu prezidenta Ruské federace.

Zatímco prezident Bush mladší po vypršení mandátů odešel z vrcholové politiky, Vladimir Putin v ní setrval a po čase se opět vrátil do pozice prezidenta Ruské federace. Sledované období znamenalo výraznou epochu v procesu proměny světové bezpečnosti celkově, a i ve vzájemných vztazích mezi oběma sledovanými státy. Důvodů, proč došlo k rozsáhlému posunu, byla řada a text, který jsem předložil se je snažil postihnout komplexně. Práce dále poukazuje na nutnost posuzování bezpečnostní politiky jako na specifický obraz hlubokých proudů vnitřní politiky, historie, ekonomiky a dalších okolností, které působí dlouhodobě a ovlivňují jednání států. Vytvářejí nové bezpečnostní výzvy jako nikdy nekončící proces tvorby dějin. Tímto pohledem práce navazuje na teoretické koncepty dlouhého trvání, které přinesly do historického povědomí historici francouzské školy Annales. Rozbor stanovených kritérií práce potvrdil důležitost tohoto konceptu. Jednoznačně vyplynulo, že není možné oddělovat od sebe ekonomické, sociální a historická východiska. Zcela zásadní se ukázal vliv geografie na utváření politiky, a to zejména ve státech, které měly a mají globální zájmy. Ruská federace i USA takové státy rozhodně jsou.

Práce zahrnuje obsáhlý teoretický úvod do problematiky-kapitolu 3. První podkapitoly se věnují různým přístupům bádání o mezinárodních vztazích či bezpečnostní politice. Dále jsou zde definovány základní termíny. Podkapitola 3.4 se již věnuje bezpečnostní kultuře a doktrinálním dokumentům USA v letech 2000-2008, podkapitola 3.5 pak bezpečnostní kultuře a doktrinálním dokumentům RF ve stejném období. Obě země jsou ve vybraných ukazatelích porovnány v podkapitole 3.6. Již v textu kapitoly 3 je zařazeno pro přehlednost dílčí hodnocení a rozbor sledovaných ukazatelů.

Použitým metodám vlastního výzkumu je věnována kapitola 4, v kapitole 5 jsou již shrnuty výsledky vlastního šetření. Podrobné závěry šetření ohledně bezpečnostní politiky USA ve sledovaném období se věnuje kapitola 5.4, kapitola 5.5 se zabývá stejným tématem pro RF,

v kapitole 5.6 jsou oba státy porovnány ve vybraných parametrech kvantitativní analýzou. Kapitola 5.7 je věnována České republice a jejímu přizpůsobení se na změnu ve vztazích USA a Ruské federace.

V kapitole 6 je vedena rozsáhlá diskuse zjištěných poznatků. Zároveň jsou zde zpracovány výzkumné otázky. Ke každé výzkumné otázce je uveden rozsáhlý aparát informací i zdrojů, na jejichž základě autor uvádí vlastní závěry ke každé dílčí problematice.

Práce sleduje nejen vývoj vzájemných vztahů USA a RF mezi lety 2000-2008. Zaměřuje se zejména na rozbor bezpečnostních doktrín, určení hrozeb a práci s protiopatřeními, ale také na starší období, které předcházelo prezidentství obou zmíněných osobností. Právě pohled do minulosti do 90. let 20. století umožnil určit kořeny mnoha problémů, které se staly zásadními o desetiletí později. Plně se tak prokázala nutnost sledování dlouhodobých vývojových trendů při analýze moderních jevů. Mimo historický vývoj práce posuzovala i další markanty dlouhého trvání jako bylo vnímání geografické pozice, identity nebo vztah k partnerům a mezinárodním institucím. Opět se ukázalo, že dlouhodobě působící činitele jsou klíčové pro utváření společnosti, institucí, a i vnitřní a vnější politiky státních aktérů.

Ve sledovaném období se jako zásadní ukázal fenomén terorismu, zejména v případě USA (konkrétně útoky z 11. září roku 2001). Právě ty znamenaly počátek aktivní militaristické politiky USA, která se snažila zničit hrozbu světového terorismu. Ten byl určen jako hlavní nebezpečí pro světový mír. Reakce Ruské federace v mnohém kroky USA podporovala, ale přesto byly patrné již značné odlišnosti ve vnímání základních otázek. Ruská federace prokázala, že je revizionistickým státem, který primárně usiluje o změnu své pozice ve světovém bezpečnostním pořádku. Kritika americké unilaterální politiky a snaha vytvořit multipolární řád byla trvalou pozicí Ruska. Válka proti globálnímu terorismu tuto ruskou premisu jen umožnila realizovat. Opětovně se prokázalo, že i v moderním světě je celá řada mezinárodních otázek nahlížena z pozic klasické geopolitiky, která se neustále jako bájný pták Fénix vrací do středu vztahů mezi státy.

Vztahy obou států byly kooperační, ale přes počáteční nadšení se objevily silné divergence, které byly dány odlišnými cíli. Tyto odlišnosti znamenaly růst napětí ve vztazích obou států. Růst napětí znamenal i celkovou proměnu bezpečnostního prostředí počátku 21. století. Bylo skutečně méně čitelné i pro malé státy jakým byla a je Česká republika, která také musela na výše uvedené proměny reagovat. Její reakce byla adekvátní. Nesnažila se vytvářet zbytečné třecí plochy, ale naplňovat ideál spolupracujícího partnera, který respektuje ostatní státy.

Závěry práce, vyplývající ze zodpovězení výzkumných otázek, lze shrnout do následujících bodů:

- V bezpečnostních vztazích Ruské federace a USA byla ve sledovaném období nahrazena kooperace konfrontací.
- USA cíleně budovaly unilaterální svět, což bylo v rozporu s ruskou snahou o multipolární uspořádání.
- Koordinace vzájemného postupu na platformě mezinárodních institucí byla podstatnější pro Ruskou federaci než pro USA.
- Americký obraz světové globální bezpečnosti byl cíleně konstruovaný za využití jazyka, který nadsazoval skutečné hrozby.
- Za podstatný faktor, který dlouhodobě utvářel strategické pozice obou cílových států byla určena geografie.
- Zahájení války proti terorismu v roce 2001 znamenalo potvrzení partnerství České republiky s USA a neukončovalo kooperační politiku s Ruskou federací.
- Podpora spojenců při invazi do Iráku byla vstřícným přístupem České republiky a odpovídala linii vytyčené v bezpečnostní strategii roku 2001 a 2003.
- Ve bezpečnostní koncepci ČR v roce 2001 ani v roce 2003 nenahlížela na Ruskou federaci jako na nepřátelský stát.

Mohu konstatovat, že cíle práce byly splněny a všechny výzkumné otázky byly zodpovězeny.

Výzkumná zjištění z mnou předkládané práce jasně ukazují na nutnost trvalého zajišťování národní i mezinárodní bezpečnosti na všech úrovních a naprostou nezbytnost aktivního zapojení České republiky do akcí na potlačování světového terorismu. V českém případě zapojením vysoce odborných expertních skupin a vhodně vybíraných armádních úkolových uskupení.

Námětem na další rozšíření výzkumného úkolu považuji přínos českých vojenských specialistů v zahraničních misích, které se odehrávají v konfliktních oblastech, kde dochází ke střetávání multipolárních mocností. V neposlední řadě považuji za přínos práce jasné prokázání nutnosti sledování rozličných dlouhodobých trendů, které trvale utváří rozhodovací procesy uvnitř států a výrazně tak determinují politickou diskuzi. Bezpečnostní nevyjímaje. Za jednoznačně pozitivní přínos považuji vytváření zahraniční politiky na základě hluboké analýzy různých

společenských trendů a přístupů, přičemž je vhodné porozumět všem zájmům daných státních aktérů. Významné je tedy pochopení procesů a důvodů které utvářely jednotlivá rozhodnutí. Samo pochopení pak nesmí být zaměňováno se slepým souhlasem, který naopak postrádá kritickou analýzu. Stejně tak nebezpečné jako bezmyšlenkovité pochlebování je neuvážené přejímání nekritických soudů, které namísto rozhodujícího odstupu vytváří obraz předpojatého zapojení se, který je pak karikaturou sebe sama.

6 SEZNAM V TEZI POUŽITÉ LITERATURY

1. Berenskoetter, F., S.: *Mapping The Mind Gap: A Comparison of US and European Security Strategies*. Security Dialogue, Vol. 36, No. 1, March 2005. ISSN 0967-0106.
2. Burke, P.: *Francouzská revoluce v dějepisectví*, Praha, NLN 2004. ISBN 80-7106-719-9.
3. Durman, K.: *Popely ještě žhavé II., Konce dobrodružství*, Praha Karolinum, 2009, ISBN 978-80-2462-359-7.
4. Eichler, J.: *Bezpečnostní a strategická kultura USA, EU a ČR*. Praha, Karolinum 2012, ISBN 978-80-246-1956-9.
5. Eichler, J.: *Terorismus a války v době globalizace*, Praha Karolinum 2010, ISBN 978-80-246-1790-9.
6. Eichler, J.: *War, Peace and International Security. From Sarajevo to Crimea*, Palgrave 2017, ISBN 978-11-3760-149-0.
7. Eichler, J.: *Neorealism and Contemporary US–Russian Military Competition in the Post-Soviet Space*. Vojenské rozhledy. 2017/ 26, s. 89–105. ISSN 2336-2995.
8. Eichler, J., Tichý L.: *USA a Ruská federace. Komparace z pohledu bezpečnostní a strategické kultury*. Praha, IIR 2013, ISBN 978-80-8755-816-4.
9. Eichler J.: *NATO's Expansion After the Cold War*, Global Power Shift series. Springer, 2021, s.173, ISBN 978-3-030-66641-5.
10. Ellinger, J.: *Spojené státy americké po 11. září 2001. Počátek úpadku amerického impéria?* In: Kolaps a regenerace cesty civilizací a kultur, s. 573-599, Praha, Academia 2013, ISBN 978-80-200-2036-9.
11. Fukuyama, F.: *Konec dějin a poslední člověk*. Praha Volvox Globator 2002, ISBN 80-86182-27-4.
12. Holmes, R.: *Obrazy války. Chování člověka v bitvě*. Praha NLN 2011, ISBN 978-80-7422-083-8.
13. Keegan, J.: *Válka v Iráku*, Praha, Beta-Dobrovský, ISBN 80-7306-241-0.
14. Mack, A.: *Why Big Nations Lose Small Wars: The Politics of Asymmetric Conflict*. In: World Politics, vol. 27/2, p. 175-199, 1975, ISSN 1086-3338.
15. Mackinder, J., H.: *The Geographical Pivot of History*, In: The Geographical Journal, vol. 23/4, p. 298-321, 1904. ISSN 1475-4959.
16. Marshall, T.: *V zajetí geografie, Jak lze pomocí deseti map pochopit světovou politiku*. Rybka publishers, Praha 2018, ISBN 978-80-87950-49-4.

17. Nálevka, V.: *Horké krize studené války*, Praha, Vyšehrad 2010, ISBN 978-80-7429-011-4.
18. Nye, J.: *Soft Power: the means to success in world politics*. New York, Public Affairs 2004, ISBN 978-15-8648-225-1.
19. Nye, J., 2008. *Smart Power and the "War on Terror"*. Asia-Pac. Rev. Vol. 15, p.1–8. ISSN 1343-9006.
20. Raděj, T.: *Irácké povstání v letech 2003-2009*. Praha, IIR 2010, ISBN 978-80-86506-91-3.
21. Říchová, B.: *Úvod do současné politologie. Srovnávací analýza demokratických politických systému*. Praha, Portál 2002, ISBN 978-80-7367-348-2.
22. Sobek, D.: *The Causes of War*, New York, Palgrave Macmilan 1988, ISBN 978-03-3346-215-7.
23. Souleimanov, E.: *Konflikt v Čečensku. Minulost, současnost a perspektivy*. Slon, Praha 2011, ISBN 978-80-7419-066-7.
24. Tsygankov. A.: *Russia's Foreign Policy: Change and Continuity in National History*. Rowman and Littlefield 2013, ISBN 978-14-4222-001-0.
25. Zubov, I. a kol.: *Dějiny Ruska II. Díl 1939-2007*, Praha, Argo 2015, ISBN 978-80-257-0964-1.

Doktrinální dokumenty

USA

DPG 1992.[online]. 1992. [cit. 2019-10-07]. dostupné z:

<https://www.archives.gov/files/declassification/iscap/pdf/2008-003-docs1-12.pdf>.

NSCWMD 2002.[online]. 2002.[cit. 2019-14-07]. dostupné z:

<https://fas.org/irp/offdocs/nspd/nspd-wmd.pdf>.

NSS 2002. [online].2002.[cit. 2019-23-07]. dostupné z: <http://nssarchive.us/national-security-strategy-2002/>.

NSVI 2005. [online]. 2005. [cit. 2019-25-07]. dostupné z: https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/infocus/iraq/iraq_strategy_nov2005.html.

NMSP-WOT 2006. [online]. 2006 [cit. 2020-11-12]. dostupné z:

<https://archive.defense.gov/pubs/pdfs/2006-01-25-Strategic-Plan.pdf>.

NSS 2006. [online]. 2006. [cit. 2019-27-07]. dostupné z:
<https://www.comw.org/qdr/fulltext/nss2006.pdf>.

NDS 2008.[online]. 2008. [cit. 2019-29-07]. dostupné z:
<https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2008NationalDefenseStrategy.pdf>.

Ruská federace

VD 2000. [online]. 2000 [cit. 2019-09-10]. dostupné z: http://www.ng.ru/politics/2000-04-22/5_doktrina.html.

KNB 2000. [online]. 2000 [cit. 2019-23-09]. dostupné z:
<http://kremlin.ru/acts/bank/14927/page/2>.

KVP 2000.[online]. 2000 [cit. 2019-03-10]. dostupné z:
<http://kremlin.ru/acts/news/785>.

AZ 2003.[online]. 2003[cit. 2019-19-10]. dostupné z:
<http://www.nrnl.ra/rarticles/article5005.shtml>.

OVP 2007. [online]. 2007 [cit. 2019-03-11]. dostupné z:
http://www.intelros.ru/strategy/gos_rf/316-obzor_vneshnejj_politiki__podgotovlennyjj_ministerstvom_inostrannykh_del_rossii.html.

ČR

Bezpečnostní strategie 2001. [online]. 2001 [cit-2021-10-11]. dostupné z:
<https://www.mocr.army.cz/images/Bilakniha/CSD/2001%20Bezpecnostni%20strategie%20C R.pdf>.

Bezpečnostní strategie 2003. [online]. 2003 [cit- 2021-11-11]. dostupné z:
<https://www.mocr.army.cz/images/Bilakniha/CSD/2003%20Bezpecnostni%20strategie%20C R.pdf>.

Seznam prací disertanta vztahujících se k disertaci

SCOPUS:

33 citací (bez autocitací) zahraniční

HI: 4

Adámek V: Protiteroristické cvičení „Démon“ 2018, *Anesteziologie a intenz. medicína*, 2021, 32 Suppl. B, s. 3-4, ISBN 978-80-7471-361-3.

Václav Adámek, Lubomír Šmehlík, Jiří Bělohoubek, Věra Adámková: Hodnocení zdravotního stavu veteránů Války v Zálivu – 30 let poté, *Centurion*, 2021, 4, v tisku

Adámek V: Selected Terrorist Attacks in Civil Aviation in the Early Part of the 21st Century, *Acta Mechanica Slovaca* 24 (4): 52-59, ISSN 1335-2393. **IF 2,698**

Adámek V: Ohrožení měkkých cílů a význam jejich ochrany: in Kol. autorů: *Blackout*, IKEM, 2020, s. 3. ISBN 978-80-905666-5-1.

Adámek V: Problematika výuky o terorismu a extremismu v českém školství, in Kolektiv autorů: *Radikalizace, terorismus a ochrana obyvatelstva*, ČVUT, 2019, 1. vydání, s 37-38, ISBN 978-80-01-06619-5.

Adámek V: Zdravotnická zařízení jako typický měkký cíl in Kolektiv autorů.: *Důležitost bezpečnosti zdravotnických zařízení*, Současné možnosti zdravotnických zařízení při řešení mimořádných událostí a krizových situací, ČVUT, 2019, s. 20-21, ISBN 978-80-01-06630-0.

Konference

Adámek V: Protiteroristické cvičení Démon 2018, Konference Postavení zdravotnického záchranáře v českém zdravotnictví, 6.9.2021, FBMI ČVUT, Kladno, ÚZIS MZ ČR.

Adámek V: Problematika výuky o terorismu a extremismu v českém školství. Konference FBMI, ČVUT, MV A VZ PSP ČR Praha, 28. 2. 2019.

Adámek V: Zdravotnická zařízení jako typický měkký cíl Odborná konference PSP ČR + FBMI: Současné možnosti zdravotnických zařízení při řešení mimořádných událostí a krizových situací, 12. 4. 2019, Praha.

Adámek V Ohrožení měkkých cílů a význam jejich ochrany, Mezinárodní konference Blackout 18. 11. 2019 Praha.

Adámek V: Zdravotnické zařízení jako měkký cíl. Konference PSP ČR + FBMI ČVUT v Praze. Přípravenost zdravotnických zařízení na mimořádné události, 9.7.2018 Praha.

SUMMARY

The dissertation deals with the development of doctrinal documents of the security nature of the USA and the Russian Federation during the first decade of the 21st century. Through the analysis of security doctrines, the work discusses the issue of changing the security environment at the beginning of the millennium. The theoretical part of the dissertation defines the basic concepts that relate to the issue of security, the basic concepts of the description of international relations and the basic overviews of security doctrines of the United States and the Russian Federation. Special attention is paid to the analysis of selected issues that have shaped long-term security processes within both selected states. The primary emphasis in the analysis of the monitored state actors and their security research was paid to the issue of the relationship to geography and language used in the creation of doctrines. The analytical part of the dissertation evaluates the development of security doctrines and the impact of their use on real policy during the period 2000-2008. The research focused on the comparison of the language used, the context of documents, the geographical position, defined threats and proposal for their solution. Furthermore, the research focused on analysis of long-term factors, by their influence significantly shaped the security policy of USA and the Russian Federation and their image in selected doctrinal documents. A special part is the inclusion of the issue of the Czech Republic's relationship with both actors and their security approaches. The dissertation captures the changing security priorities of two important actors in the international security. It shows what events, motives and factors shaped specific political positions, which were subsequently reflected in real policy. The specific use of the work can be monitored at the level of foreign policy and security policy. It turns out that security as a basic pillar of a stable human society must be assessed analytically, not subject to current political and economic interest. It must always be born in mind that security policy-making contained in doctrines is a picture of deep historical, social, economic and geographical currents. Therefore, no policy can be considered in isolation. On the basis, it is necessary, especially for small states as such as the Czech Republic, that foreign and security policy be implemented in a non-ideological and professional manner.

RESUME

Disertační práce pojednává o problematice vývoje doktrinálních dokumentů bezpečnostní povahy USA a Ruské federace v období první dekády 21. století. Skrze rozbor bezpečnostních doktrín práce rozebírá problematiku proměny bezpečnostního prostředí počátku tisíciletí. V teoretické části disertační práce jsou definovány základní pojmy, které se vztahují k problematice bezpečnosti, uvedeny základní koncepty popisu problematiky mezinárodních vztahů a uvedeny základní přehledy bezpečnostních doktrín USA a Ruské federace. Zvláštní pozornost je věnována rozboru vybraných otázek, které utvářely dlouhodobě bezpečnostní procesy uvnitř obou vybraných států. Primární důraz při rozboru sledovaných státních aktérů a jejich bezpečnostní výzkum byl věnován problematice vztahu ke geografii a jazyku použitého při tvorbě doktrín.

V analytické části disertační práce je hodnocen vývoj bezpečnostních doktrín a vliv jejich užití na reálnou politiku v období let 2000-2008. Výzkum se zaměřil na komparaci užitého jazyka, kontext vzniku dokumentu, geografickou pozici, definované hrozby a návrhy na jejich řešení. Dále se výzkum zaměřil na rozbor dlouhodobých faktorů, které svým vlivem výrazně formovaly bezpečnostní politiku USA a Ruské federace a jejich obraz ve vybraných doktrinálních dokumentech. Specifickou částí je zařazení otázky vztahu České republiky k obou aktérům a jejich bezpečnostním přístupům.

Disertační práce zachycuje proměnu bezpečnostních priorit dvou důležitých aktérů mezinárodní bezpečnosti. Ukazuje, jaké události, motivy a faktory formovaly konkrétní politické pozice, které se následně promítly do skutečné politiky. Konkrétní využití práce je možné sledovat na úrovni tvorby zahraniční politiky a bezpečnostní politiky. Ukazuje se, že bezpečnost jako základní pilíř stabilní lidské společnosti je nutné posuzovat analyticky, nepodléhat aktuálním politickým a ekonomickým zájmům. Vždy je nutné mít na paměti, že tvorba bezpečnostní politiky obsažená do doktrín je obrazem hlubokých historických, sociálních, ekonomických a geografických proudů. Žádnou politiku proto nelze posuzovat odděleně od celku. Na tomto základě je nutné, zejména pro malé státy jako Česká republika, aby zahraniční a bezpečnostní politika byla realizována neideologicky a profesionálně.